

VPP

Valsts pētījumu
programma

Enerģētika

Latvijas atjaunojamo energoresursu ražošanas un
izmantošanas ekonomiskā potenciāla novērtējums
un politikas rekomendāciju izstrāde, VPP-EM-
2018/AER-1-0001

*Analīze par enerģētikas, vides
un klimata politiku ilgtermiņa
nostādnēm AER jomā*

**Pētījumu finansē Latvijas Republikas Ekonomikas Ministrija, projekts
“Latvijas atjaunojamo energoresursu ražošanas un izmantošanas
ekonomiskā potenciāla novērtējums un politikas rekomendāciju izstrāde”,
projekta Nr. VPP-EM-2018/AER_1_0001**

Analīze par enerģētikas, vides un klimata politiku ilgtermiņa nostādnēm AER jomā, 2019. gads, 55 lpp.

Izstrādāja

Rīgas Tehniskās universitātes Vides aizsardzības un siltuma sistēmu institūts

Autori:

Andra Blumberga, Dr.sc.ing.

Dagnija Blumberga, Dr.habil.sc.ing

Ivars Veidenbergs, Dr.habil.sc.ing.

Dzintars Jaunzems, Dr.sc.ing.

Silvija Nora Kalniņš, Dr.sc.ing.

Sarma Valtere, Dr.chem.

Ruta Vanaga, Dr.sc.ing.

Zane Indzere, M.sc.ing.

Linda Ieviņa, M.sc.env.

Reinis Āboltiņš, M.sc.ing.

SATURS

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN DEFINĪCIJAS.....	6
IEVADS.....	7
1. IZMANTOTĀ ANALĪZES VEIKŠANAS METODISKĀ PIEEJA.....	8
1.1. Pirmais etaps	8
1.1.1. Globālās nostādnes un politikas attīstība AER jomā – ANO sistēma	8
1.1.2. Eiropas līmeņa ilgtermiņa enerģētikas, vides un klimata politika – Eiropas Savienības sistēma	10
1.2. Otrais etaps	15
1.2.1. Politikas dokumentu izvērtēšanas ietvars.....	16
1.2.2. Analīzes par enerģētikas, vides un klimata politiku ilgtermiņa nostādnēm AER jomā veikšanas algoritms	18
1.3. Trešais etaps	20
1.3.1. Ilgtermiņa plānošanas dokumentu izstrādes principi Latvijā.....	20
2. LATVIJAS ENERĢĒTIKAS, VIDES UN KLIMATA POLITIKAS ILGTERMIŅA NOSTĀDNES.....	22
2.1. Enerģijas pārveidošanas sektors	22
2.1.1. Informatīvais ziņojums “Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai (2013)”	22
2.1.2. Enerģētikas attīstības pamatnostādnēs 2016.-2020. gadam (2016)	23
2.2. Transporta sektors	24
2.2.1. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam	24
2.2.2. Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam (NAP)	25
2.2.3. Informatīvais ziņojums “Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai”	25
2.2.4. Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam (OMA)	26
2.2.5. Latvijas bioekonomikas stratēģija 2030 (LIBRA)	27
2.2.6. Transporta attīstības pamatnostādnēs 2014.-2020. gadam	27
2.2.7. Alternatīvo degvielu attīstības plāns 2017.–2020. gadam	28
2.2.8. Konceptuālais ziņojums "Par atjaunojamo energoresursu izmantošanu transporta sektorā"	31
2.3. Rūpniecības (t.sk. būvniecība) sektors.....	31
2.3.1. Latvija 2030 – Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam	32
2.3.2. Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam	32
2.3.3. Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai	33
2.3.4. Latvijas nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam	34

2.4.	Lauksaimniecības sektors	36
2.4.1.	Eiropas Savienības regulējums	36
2.4.2.	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam	37
2.4.3.	Enerģētikas stratēģija 2030	38
2.4.4.	Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam	38
2.4.5.	Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam	39
2.4.6.	Latvijas Bioekonomikas stratēģija 2030	41
2.4.7.	Kopēja lauksaimniecības politika līdz 2020. gadam: sasniegt pārtikas, dabas resursu un teritoriālos nākotnes izaicinājumus	41
2.4.8.	Secinājumi.....	42
2.5.	Komerčiālais un publiskais sektors.....	43
2.5.1.	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam	44
2.5.2.	Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam	44
2.5.3.	Ēku atjaunošanas ilgtermiņa stratēģija.....	45
2.5.4.	Secinājumi.....	46
2.6.	Mājsaimniecību sektors.....	46
2.6.1.	Ilgspējīgas attīstības stratēģijā Latvija 2030	47
2.6.2.	Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam	47
2.6.3.	Informatīvais ziņojums “Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai”	48
2.6.4.	Elektroenerģijas tirgus likums.....	48
3.	KOPSAVILKUMS UN REKOMENDĀCIJAS.....	52
	IZMANTOTĀS LITERATŪRA	55

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI UN DEFINĪCIJAS

Saīsinājumi:

CNG – Saspiestā dabasgāze (*Compressed natural gas* – angļu val.)

EK – Eiropas Komisija

ES – Eiropas Savienība

EZK – Eiropas Zaļais kurss

FCEV – Ūdeņraža elektrotransportlīdzeklis (*fuel cell electric vehicle* – angļu val.)

HVO – Hidroģenētās augu eļļas (*hydrotreated vegetable oils* – angļu val.)

IKP – iekšzemes kopprodukts

PKV – Parīzes klimata vienošanās

KPFI – Klimata pārmaiņu finanšu instruments

LNG – Sašķidrinātā dabasgāze (*liquefied natural gas* – angļu val.)

PHEV – automobiļi ar hibrīda motoru, kam nepieciešamo elektroenerģiju var iegūt, pieslēdzoties ārējam elektroenerģijas avotam (*plug-in hybrid electric vehicles* – angļu val.)

Definīcijas:

- Atjaunojamie energoresursi jeb atjaunīgie energoresursi - kā sinonīma vārdkopa lietojama arī reģeneratīvie energoresursi, taču atjaunīgie energoresursi ir latviskais variants. Tie ir “apzinātie energoresursi, kuru atjaunošanos nosaka dabas procesi. Tā ir saules, vēja, biomasas, zemes siltuma un ūdens potenciālās enerģijas daļa, kuras izmantošana pašreizējā tehnikas līmenī ir ekonomiski pamatota” (AkadTerm, 2019), (Valodas konsultācijas: elektroniskā datubāze).
- No atjaunojamiem energoresursiem ražota nebioloģiskas izcelsmes šķidrā vai gāzveida transporta degviela ir šķidrā vai gāzveida degviela, kura nav biodegviela un kuras energoietilpību rada atjaunojamie energoresursi, izņemot biomasu, un kuru izmanto transportā;
- Ūdeņraža elektrotransportlīdzeklis FCEV (*Fuel Cell Electric Vehicle* -angļu val.) Bezemisiju transportlīdzeklis, kura piedziņai izmanto elektroenerģiju, kas tiek iegūta gan no ūdeņraža gāzes to oksidējot kurināmā elementā, gan no akumulatoru baterijām, un kura uzpildei/uzlādei ir nepieciešama ūdeņraža uzpildes infrastruktūra;

IEVADS

Politikas un plānošanas dokumentu viens no galvenajiem pamatzdevumiem ir veicināt pārmaiņas, nodrošinot uzlabojumus, tajā pašā laikā nodrošinot caurspīdīgu un saprotamu pārmaiņu procesu visām iesaistītajām pusēm un sabiedrībai kopumā.

Veidojot praktiski jebkuru politiku, būtu ieteicams ievērot šādus principus:

- Ilgtspējīga attīstība un tur noteikti mērķi;
- Interesu saskaņotība, sabalansēšana un sabiedrības līdzdalība;
- Finansiālās iespējas un risinājumu samērīgums;
- Teritoriju vienlīdzīga attīstība.

Latvijas Republikā ir jāievēro arī citi principi, kas noteikti Attīstības plānošanas sistēmas likumā, Teritorijas attīstības plānošanas likumā, Valsts pārvaldes iekārtas likumā, Administratīvā procesa likumā un Fiskālās disciplīnas likumā.

Šobrīd var izdalīt trīs termiņus (≤ 3 gadiem), vidēja termiņa (5-10 gadi) un ilgtermiņa politikas (<25 gadiem).

Politiku var uzskatīt par pārmaiņas veicinošu, ja ir noteikti pietiekoši ambiciozi mērķi, kas tiek orientēti uz ilgtermiņu un to pastiprina savstarpēji saskaņots un ticams saistīto politiku kopums, lai šos mērķus sasniegtu. Politiku plānošanā un īstenošanā būtiska nozīme ir politikai savstarpējai mijiedarbībai. Politiku savstarpējā mijiedarbība var būt pastiprinoša, neitrāla vai vājinoša. Ja jaunas politikas ieviešanas mērķis ir pastiprināt politikas iedarbību un uzlabot rezultātu, tad politiku izvēlei un īstenošanas secībai jābūt savstarpēji pastiprinošai. Ja jaunas politikas mērķis ir vājināt iepriekš īstenotu politiku, piemēram, novēršot iepriekš īstenotas politikas pieļautas kļūdas (kas var būt bijušas gan prognozētas, gan neprognozētas), tad jāizvēlas tāda jauna politika, kas vājina iepriekšējo politiku. Tāpat uz rezultātu sasniegšanu orientēta politika viena sektora ietvaros jāskata plašākā kontekstā, vērtējot tās mijiedarbību ar citu sektoru politikām. Tas nozīmē, ka paralēli esošās politikas, kas ir orientētas uz noteiktu sektoru, nerada barjeras cita sektora politikas veiksmīgai īstenošanai. Īpaši tas attiecas uz savstarpēju politiku konkurenci ierobežota finansējuma apstākļos.

No procesa kvalitātes viedokļa politiku var uzskatīt par caurspīdīgu un saprotamu, ja tā veicina savlaicīgu un produktīvu (t.i. objektīvu iesaistīto pušu priekšlikumu izvērtēšanu un integrēšanu) politikas izstrādes procesu, kā arī visu saistīto pušu nepārtrauktu un patstāvīgu iesaisti gan politikas izstrādē, gan tās īstenošanā.

1. IZMANTOTĀ ANALĪZES VEIKŠANAS METODISKĀ PIEEJA

Analīze par enerģētikas, vides un klimata politiku ilgtermiņa nostādnēm atjaunojamo energoresursu, jeb atjaunīgo energoresursu (AER) jomā, tika balstīta uz trīs secīgiem etapiem.

Pirmais etaps ir globālo nostādņu un politikas attīstības AER jomā novērtējums, kā arī Eiropas līmeņa ilgtermiņā enerģētikas, vides un klimata politikas novērtējums.

Otrais etaps ir politikas attīstības dokumentu un politiku novērtēšanas pieeju identificēšana.

Šī etapa laikā tika izvērtēti zinātniskie un pētnieciskie raksti, kā arī līdz šim veikto politikas attīstības dokumentu AER jomā analīzes un atskaites. Praktiski balstoties uz apkopoto informāciju un pieejām, tika izveidots politikas dokumentu izvērtēšanas ietvars, kas tiek izmantots nākošajā etapā.

Šajā etapā tika izstrādāts algoritms, kas ļauj sistēmiski un vienotā veidā izvērtēt esošos politikas attīstības dokumentus.

Trešais etaps ir Latvijas enerģētikas, vides un klimata politikas ilgtermiņa politikas nostādņu izvērtēšana pa tautsaimniecības sektoriem.

Sīkāk par katru no etapiem un tajā iekļautajām rīcībām un veikto analīzi sīkāk tiks aprakstīts nākošajās apakšnodaļās.

1.1. Pirmais etaps

Šajā etapā ir apkopotas gan globālā, gan Eiropas mēroga nostādnes un politikas attīstības virzieni AER jomā.

1.1.1. Globālās nostādnes un politikas attīstība AER jomā – ANO sistēma

Parīzes klimata vienošanās (PKV)

Globālo klimata mērķu ietvaru nosaka Parīzes klimata vienošanās. Parīzes klimata vienošanās mērķis ir stiprināt globālo atbildi uz klimata pārmaiņu draudiem, nepieļaujot globālās temperatūras augšanu par vairāk nekā 2 grādiem pēc Celsija, salīdzinājumā ar pirms industriālo laikmetu, kā arī cenšoties nepieļaut temperatūras augšanu par vairāk nekā 1,5 grādiem pēc Celsija. PKV mērķis ir arī stiprināt valstu spēju tikt galā ar klimata pārmaiņu ietekmi, kā arī panākt, ka finanšu plūsma seko zemu oglekļa izmešu attīstībai un pasākumiem, kas stiprina sabiedrības noturību pret klimata pārmaiņām. Šāda ambicioza mērķa sasniegšanai nepieciešami ievērojami līdzekļi, jauns tehnoloģiskais ietvars un valstu rīcībspējas stiprināšana, īpaši ņemot vērā nepieciešamo atbalstu attīstības valstīm un klimata pārmaiņu ietekmei visvairāk pakļautajām valstīm un atbilstoši šo valstu nacionālajiem mērķiem.

Parīzes klimata vienošanās (t.s. lēmums [1/CP.21](#)) iezīmē šādas būtiskākās rīcības, kas jāīsteno, lai mazinātu klimata pārmaiņas:

- Ilgtermiņa temperatūras mērķis (2. pants) – Parīzes klimata vienošanās (PKV) galvenais mērķis ir noturēt globālās temperatūras palielināšanos zem 2 grādiem pēc Celsija, cenšoties temperatūras palielināšanos noturēt zem 1,5 grādiem.
- Globālai SEG izmešu maksimums (4. pants) – Lai sasniegtu temperatūras noturēšanas mērķi un panāktu līdzsvaru starp izmešu antropogēnajiem avotiem un SEG uztvērējiem gadsimta otrajā pusē, PKV dalībvalstis cenšas panākt, ka SEG izmešu maksimums tiek sasniegts pēc iespējas ātrāk. Valstis apzinās, ka attīstības valstis SEG izmešu maksimumu var sasniegt vēlāk.
- Klimata pārmaiņu mīkstināšana (NDC) (4. pants) – PKV nosaka saistošu apņemšanos sagatavot, ziņot un uzturēt nacionālos mērķus (no angļu val. - *nationally determined contribution - NDC*) un veikt pasākumus mērķu sasniegšanai. PKV paredz, ka katrus piecus gadus dalībvalstis ziņo par saviem NDC. Katrā nākamajā NDC jāuzstāda par pakāpi ambiciozāki mērķi. Attīstītās valstis apņemas veikt visaptverošus pasākumus, lai sasniegtu ambiciozus mērķus, kas skar visas tautsaimniecības nozares. Attīstības valstis pilnveido un uzlabo savus SEG izmešu ietekmes mīkstināšanas centienus, ņemot vērā nacionālos apstākļus, bet ar skaidru virzību uz mērķiem, kas ar laiku attieksies uz visiem tautsaimniecības sektoriem.
- SEG uzkrājēji (5. pants) – PKV valstis tiek iedrošinātas saglabāt un uzlabot SEG izmešu uzkrājējus (no angļu val. - *sinks and reservoirs*), tajā skaitā arī mežus, kā tas iezīmēts 4. panta 1. punkta (d) apakšpunktā.
- Brīvprātīga sadarbība un tirgus principos balstīta un nebalstīta pieeja (6. pants) – PKV pieļauj dalībvalstu brīvprātīgu sadarbību ambiciozāku mērķu sasniegšanai un nosaka principus – tajā skaitā vides integritātei, caurspīdīgumam un precīzai uzskaiti – kas jāņem vērā sadarbībā, kas skar klimata pārmaiņu novēršanas pasākumu rezultātu starptautisku apripi. PKV iedibina mehānismu, kā atbalstīt SEG izmešu mazināšanu un ilgtspējīgu attīstību, un izveido ietvaru tādām ilgtspējīgām attīstības pieejām, kas nav balstītas tirgus principos.
- Adaptācija (piemērošanās) (7. pants) – PKV ievieš globālu adaptācijas mērķi – adaptācijas spēju stiprināšanu, noturības stiprināšanu un klimata pārmaiņu izraisītas ievainojamības samazināšanu. Mērķis sasniedzams ar atbalstu nacionālajiem adaptācijas centieniem, tajā skaitā – izmantojot starptautisku atbalstu un sadarbību. PKV atzīst, ka adaptācija jeb piemērošanās klimata pārmaiņām ir globāls izaicinājums, kas skar ikvienu [valsti]. Visām PKV dalībvalstīm jāiesaistās adaptācijas plānošanā un jāiesniedz un pēc tam periodiski jāatjaunina ziņojums par adaptācijas prioritātēm, adaptācijas pasākumu ieviešanu, nepieciešamo atbalstu, plāniem un rīcībām. PKV paredz, ka attīstības valstis, kas ir PKV dalībvalstis, saņems atbalstu savām adaptācijas darbībām.
- Zaudējumi un kaitējums (8. pants) – PKV būtiski stiprina Varšavas starptautisko zaudējumu un kaitējuma mehānismu, kas attīstīs veidus, kā palīdzēt klimata pārmaiņu ietekmei visvairāk pakļautajām valstīm tikt galā ar klimata pārmaiņu negatīvo ietekmi, tajā skaitā ekstremāliem laika apstākļiem un tādām lēnākas attīstības parādībām, kā jūras līmeņa celšanās. PKV nodrošina ietvaru dalībvalstu ar zaudējumiem un kaitējumu saistītas rīcības un atbalsta pilnveidošanai.
- Finansiālais, tehnoloģiskais un veiktspējas atbalsts attīstības valstīm (9., 10. un 11. pants) – PKV paredz attīstīto valstu pienākumu palīdzēt attīstības valstīm veidot klimatam draudzīgu un pret klimata pārmaiņu ietekmi noturīgu nākotni, vienlaikus paredzot arī brīvprātīgu iesaistīšanos no attīstības valstu puses. Pieejamie resursi jāizmanto tā, lai saglabātu līdzsvaru starp adaptācijas un klimata pārmaiņu mazināšanas pasākumiem. Papildu tam, ka attīstītajām valstīm (kas ir PKV dalībvalstis) ir jāziņo par jau veiktajiem finanšu ieguldījumiem, tām katrus divus gadus

jāziņo par turpmāk plānoto palīdzības apjomu. PKV arī paredz, ka klimata mērķu sasniegšanu palīdzēs nodrošināt Konvencijas Finanšu Mehānisms, ieskaitot Zaļo Klimata Fondu (GCF). Būtiski ieguldījumi paredzēti attīstības valstu veikspējas nodrošināšanai, tajā skaitā stiprinot institucionālo veikspēju un izveidojot klimatam draudzīgu tehnoloģiju attīstīšanas ietvaru.

- PKV paredz nopietnu uzmanību veltīt tādiem rīcības virzieniem kā klimata pārmaiņu izglītība, mācīšana, sabiedrības apzinātības veidošana, sabiedrības iesaiste un piekļuve informācijai (12. pants).
- Caurspīdīgums (13. pants), ieviešana un atbilstība (15. pants) – PKV balstās uz labi darbojošos un caurspīdīgu atskaitīšanās sistēmu, kas ļauj gūt skaidru priekšstatu par dalībvalstu rīcību un atbalstu klimata mērķu sasniegšanā, tajā skaitā ņemot vērā dažādu dalībvalstu atšķirīgās situācijas un iespējas. Papildu pienākumam sniegt informāciju par klimata pārmaiņu mazināšanu, adaptāciju un atbalstu, PKV paredz, ka dalībvalstu iesniegtā informācija iziet starptautisku novērtēšanu. PKV arī paredz mehānismu, kā nesodošā veidā novērtē PKV ieviešanu un dalībvalstu rīcības atbilstību vienošanās mērķiem, un kā par to reizi gadā ziņot dalībvalstu konferencei (t.s. CMA).
- Globālā uzraudzība un mērījumu veikšana (14. pants) – sākot ar 2023. gadu, paredzēts veikt mērījumus par kolektīvo progresu PKV mērķa sasniegšanā, novērtēšanu atkārtojot katrus piecus gadus. Informāciju par mērījumu rezultātiem un progresa novērtējumu paredzēts sniegt PKV dalībvalstīm ar mērķi pilnveidot to rīcību un uzlabot starptautisko sadarbību klimata mērķu sasniegšanā. Uzraudzībā par atskaites punktu tiek ņemts vērā PKV 4. pantā noteiktais pakāpeniski sasniedzamais ilgtermiņa mērķis.
- Lēmums 1/CP.21 paredz vairākus pasākumus kā stiprināt rīcību vēl pirms 2020. gada, ieskaitot tehniskās izpētes procesus, steidzamas finanšu un tehnoloģiskās palīdzības sniegšanu, kā arī palīdzību un pasākumus augsta līmeņa iesaistīšanās stiprināšanai.

1.1.2. Eiropas līmeņa ilgtermiņa enerģētikas, vides un klimata politika – Eiropas Savienības sistēma

ES vides un klimata mērķi

Uzņēmējiem nepieciešama stabila likumdošanas vide, kuras mērķis ir ilgtermiņa strukturālās izmaiņas, nevis regulāras īstermiņa politikas un darbību regulējošā likumdošanas ietvara izmaiņas. Tieši šī iemesla dēļ ES ir sagatavojusi un apstiprinājusi klimata un enerģētikas politikas ietvaru līdz 2030. gadam, nosakot, ka tiks īpaši veicināta virzība uz mazu oglekļa izmešu ekonomiku un uzsverot stingrākus ierobežojumus oglekļa emisiju radošām darbībām un būtiski lielāku lomu atjaunojamo resursu un augsti energoefektīvu tehnoloģiju izmantošanai.

Viens no galvenajiem jautājumiem, uzstādot ambiciozus enerģijas un klimata mērķus, ir – ar kādiem politikas instrumentiem šos mērķus var sasniegt? Ja tiek uzstādīti ambiciozi oglekļa izmešu samazināšanas mērķi, tad visticamāk būs jāpielieto ekonomiski instrumenti, kas dotu iespēju visās tautsaimniecības aktivitātēs iecenot šīs ekonomikas “ārējās izmaksas”. Cenas ir viens no efektīvākajiem veidiem, kā ekonomikā izplatīt informāciju un ietekmēt gan ražotāju, gan patērētāju uzvedību gan makro, gan mikro līmenī. Enerģijas un klimata mērķu kontekstā tas nozīmē vai nu nodokļu, vai nu piesārņojuma ierobežojumu (t.s. “cap”) noteikšanu. Attiecīgi iedarbība uz ekonomiskajām aktivitātēm notiek tiešā veidā ar nodokļiem, nosakot cenu piesārņojumam, vai arī pastarpinātā veidā, nosakot pieļaujamo piesārņojuma apjomu.

Eiropas Enerģētikas savienības stratēģija (EES)

ES vides un klimata ideoloģija un mērķi ir attīstījušies ilgākā laikā sagatavojot un apstiprinot vairākas ar enerģijas ražošanu un izmantošanu saistītas stratēģijas, kas kulminēja ES Enerģētikas savienības stratēģijā, kas ietver visus būtiskākos ar enerģētiku un vidi saistītos aspektus. Uz ES enerģētikas politikas neatņemamu sasaisti ar klimata mērķiem norāda Enerģētikas savienības stratēģijas pilnais nosaukums – Pamatstratēģija spēcīgai Enerģētikas savienībai ar tālredzīgu klimata pārmaiņu politiku. 2010. gadā tika pieņemta Enerģija 2020 stratēģija, 2011. gadā ES Enerģētikas ceļa karte 2050, 2014. gadā publiskotā analīze Dalībvalstu enerģētiskā atkarība: Indikators balstīts novērtējums, 2014. gadā pieņemtais ES Enerģijas un klimata ietvars 2020-2030 un 2014. gadā arī Eiropas Enerģētiskās drošības stratēģija, kurā ietvertie pamatprincipi kalpo par EES ideoloģisko pamatu. Tā kā EES gan hronoloģiski, gan idejiski ir pēdējais būtiskākais ES enerģijas un klimata politikas ietvars, tad tieši EES ir noteicošā loma ES virzībai uz visaptverošu un globālu pāreju uz mazoglekļa ekonomiku.

Enerģija 2020 stratēģija

Vērtējot enerģētikas un klimata jautājumu attīstību nākotnē, Enerģija 2020 stratēģija konkurētspējīgai, ilgtspējīgai un drošai enerģijai tiešā veidā pasaka, ka kļūdainas enerģijas un klimata politikas iespējamā cena ir pārāk augsta. Stratēģijā secināts, ka tādēļ, ka fundamentālas pārmaiņas enerģijas sistēmā prasa laiku, pat tūlītēja rīcība vēl nebūt negarantē, ka pārejai uz mazoglekļa ekonomiku nepieciešamās strukturālās izmaiņas būs iespējams īstenot līdz 2020. gadam, kas ir stratēģijā aplūkots laika ietvars. Tādēļ Enerģija 2020 stratēģija norāda, ka, plānojot enerģijas un klimata politiku, jāraugās par 2020. gadu tālākā nākotnē, lai nodrošinātu, ka Eiropas Savienība ilgtermiņā un konkrēti līdz 2050. gadam spēj sasniegt uzstādīto mērķi – pilnībā izveidot drošu, konkurētspējīgu mazoglekļa enerģijas sistēmu. Atsaucoties uz šo ilgtermiņa mērķi, Eiropas Komisija apņēmas sagatavot ceļa karti Enerģija 2020 stratēģijā iezīmēto pasākumu īstenošanai līdz 2050. gadam, paredzot turpmākus un papildu soļus Enerģija 2020 stratēģijā jau iezīmētajiem. Var droši apgalvot, ka tieši Enerģija 2020 stratēģija ielika stingrus pamatus turpmākajam darbam Eiropas enerģētikas politikas sagatavošanai, tajā skaitā skaidri iezīmējot pamatvērtības, kam jābūt pamatā uz nākotnes izaicinājumu pārvarēšanu vērstai domāšanai un rīcībai.

ES Enerģētikas ceļa karte 2050

ES Enerģētikas ceļa karte 2050 izceļ Eiropas Komisijas redzējumu par izaicinājumiem ceļā uz ES dekarbonizācijas mērķi, ņemot vērā enerģijas piegādes drošības un Eiropas ekonomikas konkurētspējas aspektus. Visu norišu centrā ir patērētāja intereses – Eiropas iedzīvotāju labklājība, rūpnieciskā konkurētspēja un sabiedrības kopējā darbības spēja atkarīga no drošas, ilgtspējīgas un visiem pieejamas enerģijas.

Dalībvalstu enerģētiskā atkarība: Indikators balstīts novērtējums

2014. gadā publiskotajā analīzē Dalībvalstu enerģētiskā atkarība: Indikators balstīts novērtējums vērtēta enerģijas cenu ietekme uz Eiropas Savienības dalībvalstu ekonomiku. Analīzē secināts, ka enerģijas cenu kāpums ir ietekmējis dalībvalstu ekonomiku – tam ir bijusi tieša un negatīva ietekme uz mājsaimniecību un rūpniecisko enerģijas patērētāju, tādēļ jāpieņem tāda enerģētikas politika un jāveic tādi pasākumi, kas mazinātu ievainojamību, kas saistīta ar enerģijas piegādes un cenu augšupejošu svārstību riskiem, it īpaši, ņemot vērā dalībvalstu dažādās situācijas un atšķirīgos enerģijas portfeļus.

ES Enerģijas un klimata ietvars 2020-2030

Vadoties no Eiropas Savienības dibināšanas līguma 194. pantā ietvertajām prioritātēm ar mērķi stiprināt dalībvalstu reģionālo sadarbību, turpināt tirgus integrāciju, novērst tirgus darbības traucējumus un palīdzētu tām pēc iespējas izmaksu efektīvā veidā sasniegt kopējos enerģijas un klimata mērķus, 2014. gadā tika pieņemts ES Enerģijas un klimata ietvars 2020-2030. Ietvarā uzsvērts enerģētiskās drošības uzlabošanas nozīmīgums, ar kopīgas rīcības, enerģijas tirgus integrācijas, enerģijas resursu importa dažādošanas, vietējo enerģijas resursu ilgtspējīgas attīstības, ieguldījumu nepieciešamajā enerģijas infrastruktūrā, gala patēriņa energoefektivitātes, pētniecības un inovāciju palīdzību veidojot oglekļa mazietilpīgu un konkurētspējīgu enerģijas sistēmu.

Eiropas enerģētiskās drošības stratēģija (EEDS)

Mazāk nekā gadu pirms tika izziņota Eiropas enerģētikas savienības stratēģija (EES), 2014. gadā tika publiskota un pieņemta Eiropas enerģētiskās drošības stratēģija, kas kalpoja par pēdējo atspēriena punktu ceļā uz EES. EEDS un EES vieno tas, ka abas stratēģijas tika sagatavotas un pieņemtas sarežģītā starptautisko attiecību vidē. Krievijas Federācija, kas ir viena no lielākajiem un svarīgākajiem energoresursu piegādātājiem Eiropas Savienībai, īstenoja starptautiskajām tiesībām neatbilstošas darbības, okupējot Krimu un radot draudus reģionālajai drošībai Eiropā. Šie apstākļi vienlaikus kalpoja kā vēl viens pamudinājums ES dalībvalstīm plānot un veidot tādu enerģētikas un klimata politiku, kas novērstu vai būtiski samazinātu ar enerģijas piegādes pārrāvuma riskiem saistītu ievainojamību gan atsevišķās dalībvalstīs, gan ES kopumā. EEDS raksturo astoņi pamatelementi, kas ietver fundamentāli svarīgus Eiropas enerģijas sistēmas turpmākās attīstības principus, kas vienlaikus gan paredz ciešāku dalībvalstu savstarpējo sadarbību un solidaritāti, gan respektē ES dibināšanas līguma 194. pantā ietverto enerģijas portfeļa veidošanas nacionālās suverenitātes aspektu:

1. Tūlītēji veicamas darbības, kuru mērķis ir palielināt ES spēju pārvarēt 2014.-2015. gada ziemā iespējamu enerģijas piegādes būtiskus traucējumus;
2. Ārkārtas situāciju un solidaritātes mehānismu stiprināšana, ieskaitot risku novērtēšanas un rīcības ārkārtas situācijās koordināciju un stratēģiskas nozīmes infrastruktūras aizsardzību;
3. Enerģijas pieprasījuma vadīšana;
4. Pilnvērtīgi darbojošos un pilnībā integrēta ES iekšējā tirgus veidošana;
5. Eiropas Savienībā saražotās enerģijas īpatsvara palielināšana;
6. Enerģijas tehnoloģiju turpmāka attīstīšana;
7. Ārējo enerģijas piegāžu un ar tām saistītās infrastruktūras dažādošana;
8. Nacionālo enerģētikas politiku koordinācija un vienota pozīcija ārējās enerģijas attiecībās.

Ir svarīgi saskatīt Eiropas enerģētikas savienības pēctecību, kas izriet no Eiropas Enerģētiskās drošības stratēģijas: EES pieejas dimensijas ideoloģiski atkārtoti Enerģētiskās drošības stratēģiju, to izdarot koncentrētāka veidā un attīstot tālāk un precizējot aspektus, kas saistīti ar energoefektivitāti un ekonomikas dekarbonizāciju.

EES aptver enerģijas sistēmas svarīgākos elementus – ražošanu, pārvadi, uzglabāšanu un tirdzniecību:

1. Enerģētiskā drošība, solidaritāte un uzticēšanās;

2. Pilnībā integrēts Eiropas enerģijas tirgus;
3. Pieprasījuma vadību veicinoša energoefektivitāte;
4. Ekonomikas dekarbonizācija;
5. Pētniecība, inovācijas un konkurētspēja.

EES kopējo redzējumu detalizē 15 rīcības virzieni un nostiprina ceļa karte ar projektiem, laika ietvariem un norādēm par ceļa kartes ieviešanu atbildīgajiem. Var strīdēties, vai ceļa kartē iekļautie pasākumi izriet no ceļa kartes, vai ceļa karte izveidota no jau esošiem pasākumiem, tomēr var droši teikt, ka cēlonība ir abpusēja. Kad 2015. gada sākumā EES tika izziņota, valdība skepse un pat optimisti norādīja, ka šajā stratēģijā nav nekā jauna, ka tā tikai apvieno zem viena jumta jau esošas ES politikas un aktivitātes enerģētiskā. EES ir būvēta uz nepieciešamības risināt reālas situācijas, tās uzmanības centrā ir patērētājs, pozitīvas ietekmes uz biznesu dēļ EES atbalsta arī nozares lielākie spēlētāji, tādēļ var droši apgalvot, ka EES kalpo par ietvaru enerģijas sektora turpmākajai attīstībai.

Tīra enerģija visiem Eiropiešiem (TEVE)

2016. gada nogalē tika publiskots Eiropas Komisijas ziņojums Tīra enerģija visiem Eiropiešiem, kurā tika iezīmēti rīcības virzieni un pasākumi, kas EK ieskatā dos iespēju paātrināt pāreju uz tīru enerģiju, veicinās izaugsmi un nodarbinātību, balstoties uz Eiropas Enerģētikas Savienības stratēģijā ietvertajiem principiem. EES bija viena no līdzšinējās EK 10 lielajām prioritātēm, ko jāskata mijiedarbībā ar citām būtiskām EK iniciatīvām, kā, piemēram, Vienotais digitālais tirgus, Kapitāla tirgus savienība un Investīciju plāns Eiropai: visu šo iniciatīvu mērķis ir radīt darbavietas, veicināt izaugsmi un piesaistīt investīcijas Eiropā.

TEVE pasākumu kopums paredz, ka līdz 2030. gadam ES oglekļa intensitāte samazināsies par 43 procentiem, salīdzinājumā ar 2016. gadu un atjaunojamās enerģijas īpatsvars palielināsies līdz aptuveni pusei no ES saražotās elektroenerģijas. TEVE iezīmēto pasākumu kopumam ir trīs galvenie mērķi: padarīt energoefektivitāti par absolūtu prioritāti visās tautsaimniecības aktivitātēs un ikdienā; panākt, ka Eiropas Savienība kļūst par globālu līderi atjaunojamās enerģijas izmantošanā; padarīt enerģiju un enerģijas izmantošanu saprotamāku un pieejamāku patērētājiem. Šiem mērķiem, sākot ar 2021. gadu, EK paredzējis ik gadu veltīt papildu 177 miljardus eiro publiskās un privātās investīcijas, nākamajā desmitgadē radot līdz pat 1 procentu lielu ikgadējo izaugsmi ES IKP un gandrīz miljonu darbavietu.

ES 2030. gada enerģijas un klimata mērķu sasniegšanai nākamo desmit gadu laikā ik gadu nepieciešamas gandrīz 380 miljardu eiro investīcijas. Šie resursi, ko iecerēts piesaistīt no ES uzņēmumiem, nepieciešami ieguldījumiem primāri energoefektivitātē, atjaunojamajos resursos un infrastruktūrā. Pāreju uz mazoglekļa ekonomiku jāuzskata par jaunu iespēju radīšanu rūpniecībai un ekonomikai, ņemot vērā, ik gadu 27 miljardus eiro plānots ieguldīt publiskajā un privātajā pētniecībā, kas vērsta uz inovāciju radīšanu un komercializāciju.

Prioritāte - energoefektivitāte

Tīra enerģija visiem eiropiešiem ziņojumā Eiropas Komisija pārskatīja tikai divus gadus iepriekš noteikto 27 procentu līdz 2030. gadam sasniedzamo energoefektivitātes uzlabojuma mērķi, nosakot jaunu 30 procentu uzlabojumu mērķi, lēšot, ka mērķa palielinājums dos papildu 70 miljardu eiro pienesumu ES IKP, palīdzēs radīt vēl 400000 darbavietu, samazināt ES valstu atkarību no importēta fosilā kurināmā, sasniegt uzstādīto SEG izmešu samazinājumu 2030. gadam un palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvara mērķi.

Globāla līderība atjaunojamās enerģijas izmantošanā

Atjaunojamās enerģijas mērķis 2030. gadam TEVE noteikts vismaz 27 procentu apmērā no gala patēriņa un ir saistošs ES kopumā, nenosakot saistošu individuālo mērķi dalībvalstīm. Dalībvalstu pietiekamu pienesumu ES kopējam mērķim paredzēts nodrošināt ar jauna instrumenta – nacionālo enerģijas un klimata plānu – palīdzību, kas līdz šim vēl nebijušā veidā sasaista enerģijas un klimata tematiku un mērķus. ES dalībvalstīm to pirmais nacionālais enerģijas un klimata plāns jāiesniedz EK līdz 2019. gada beigām.

Patērētājiem saprotamāka un pieejamāka enerģija

EK paredzējusi pilnveidot enerģijas tirgus darbību, ar izglītošanu un informēšanu stiprinot patērētāju iespējas un spēju izdarīt ar enerģijas patēriņu un tirgu saistītas izvēles. Biznesa patērētājiem tas nozīmē labāku konkurētspēju. Spējas izdarīt labāku izvēli pamatā ir labāka informācijas pieejamība un informētība par enerģijas patēriņu un izmaksām. Likumdošanas iniciatīvas paredzēts veidot ap Eiropas Enerģētikas Savienības galveno principu – patērētājs ir svarīgākais. Viedo skaitītāju ieviešana, saprotami un informējoši rēķini, vienkāršākas iespējas mainīt enerģijas piegādātāju, tirgotāju pirmstermiņa maiņas soda naudu izskaušana, sertificēti tirgotāju piedāvājumu salīdzināšanas rīki, patēriņa avotu energoefektivitātes sertifikāti ar vieduma indikatoru ir daži no galvenajiem rīcības virzieniem patērētāja stiprināšanai.

Eiropas zaļais kurss

Eiropas Komisijas 2019. gada 11. decembrī publicētais paziņojums "Eiropas zaļais kurss" (EZK) pastiprina līdzšinējos stratēģiskajos politikas dokumentos jau ietvertās politikas, kas vērstas uz CO₂ izmešu samazināšanu, energoefektivitātes paaugstināšanu un atjaunīgo energoresursu izmantošanu, uzsverot divus būtiskus rīcības virzienus – uz pārmaiņām vērstu politiku kopuma sagatavošanu un ilgtspējas principu iekļaušanu visās Eiropas Savienības politikās.

EZK īpaši izcelti astoņi politikas virzieni, kuru galvenā ideja ir ambiciozi klimata mērķi, tīra un pieejama enerģija, aprites ekonomika, enerģijas un resursu efektīva izmantošana, ilgtspējīga un gudra mobilitāte, taisnīga un videi draudzīga veselīgas pārtikas ražošana, ekosistēmu un bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un atjaunošana, kā arī apņemšanās izskaust jebkādu piesārņojumu. EZK uzsver ilgtspējīgu attīstību kā svarīgāko horizontālo principu, kas turpmāk jāņem vērā ikviena tautsaimniecības sektora politikā, īpaši atzīmējot finansējuma sasaisti ar ilgtspējīgas attīstības kritēriju ievērošanu.

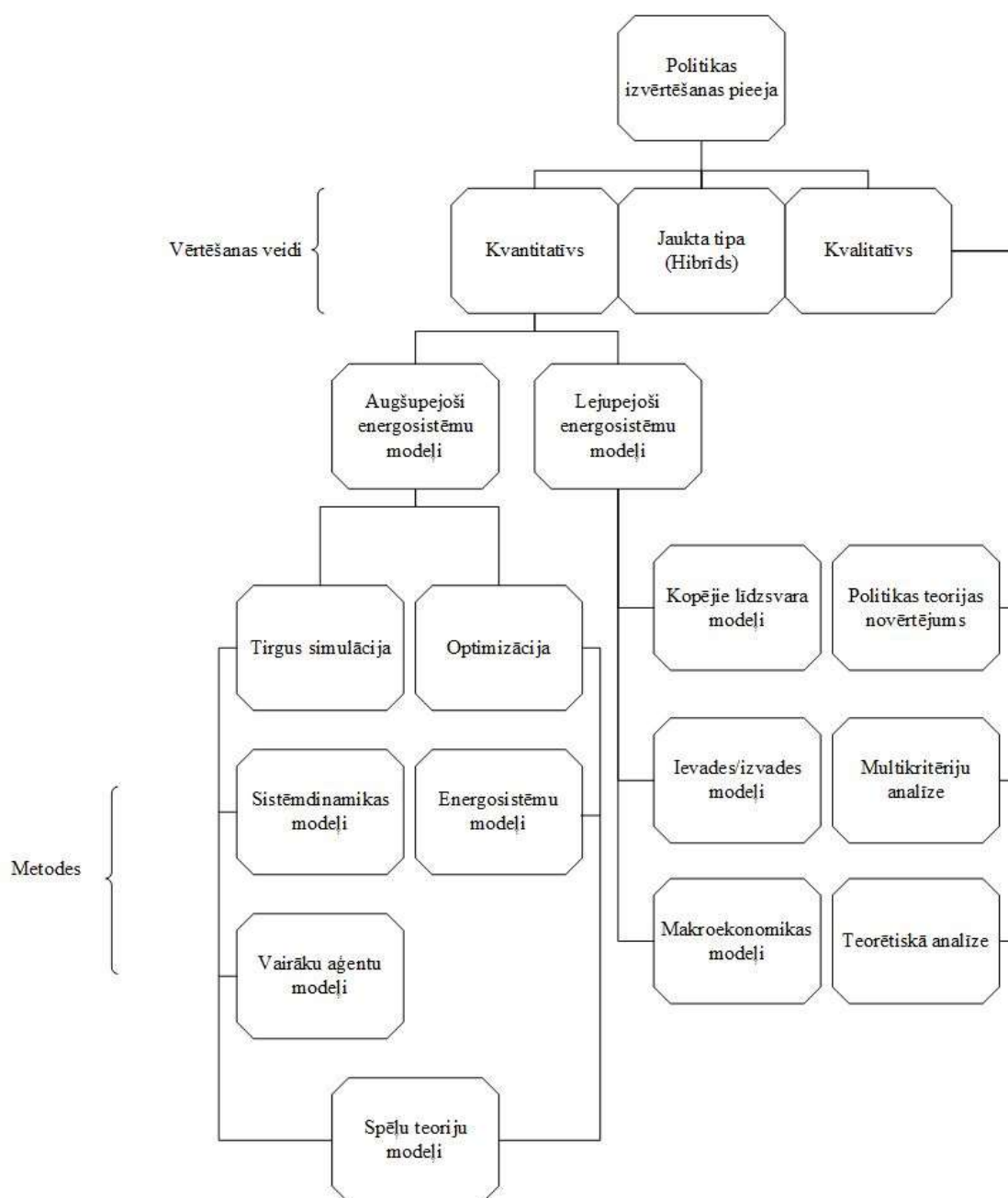
Eiropas Komisija (EK) paredzējusi būtiskus finanšu resursus veltīt pētniecībai, inovācijām un klimata neitralitātes nodrošināšanai, tajā skaitā pārskatot jau darbojošos finansēšanas struktūru un finanšu institūciju pienesumu mazoglekļa ekonomikas attīstībai. Arī ES dalībvalstīm savu nacionālo budžetu veidošanā būs jāievēro zaļās finansēšanas principi, tā nodrošinot dalībvalstu resursu izmantošanu klimata mērķu sasniegšanai ciešākā sazobē ar ES finanšu resursiem. Visbeidzot, EK plāno līdz 2020. gada martam sagatavot un publicēt Eiropas klimata pakta, kur lielākā uzmanība paredzēta sabiedrības informēšanai, izglītošanai un iedrošināšanai rīkoties atbildīgi pret vidi un klimatu.

1.2. Otrais etaps

Balstoties uz izvērtētajiem zinātniskajiem un pētnieciskajiem rakstiem (Puig, 2013), (Thomas Horschig, 2017), (Aikaterini Papapostolou, 2019), kā arī līdz šim veikto politikas attīstības dokumentu AER jomā novērtēšanas atskaitēm un ziņojumiem ((ECF), 2019), (Network, 2019), (IRENA, 2018) tika identificētas trīs pieejas:

1. Kvantitatīvā politikas izvērtēšana;
2. Kvalitatīvā politikas izvērtēšana;
3. Hibrīda politikas izvērtēšana, kas kombinē kvantitatīvās un kvalitatīvās politikas izvērtēšanas pieejas.

Vispārīga politikas novērtēšanas pieeju klasifikācija ir parādīta attēlā 1.1.

Attēls 1.1. Politikas dokumentu izvērtēšanas pieeju klasifikācija (Thomas Horschig, 2017)

Kvantitatīvās politikas izvērtēšanas pamatā ir “*Bottom-Up*” un “*Top-Down*” metodes. Savukārt kvalitatīvās politikas izvērtēšanas pamatā ir politikas teorijas (t.sk. teorētiskā analīzes) un multikritēriju metodes.

Secīgi, balstoties uz veikto politikas izvērtēšanas pieeju analīzi, tika izveidota metodiskās pieejas ietvars Latvijas enerģētikas, vides un klimata politikas ilgtermiņa nostādņēm AER jomā izvērtēšanai.

Analīzē izmantotā metodiskā pieeja ir klasificējama kā hibrīdā politikas izvērtēšana, jo kombinē kvantitatīvās un kvalitatīvās politikas izvērtēšanas pieejas.

1.2.1 Politikas dokumentu izvērtēšanas ietvars

Lai varētu īstenot vienotu politikas dokumentu analīzi, balstoties uz veikto literatūras un veikto politikas dokumentu izvērtēšanas pieeju izpēti, tika izstrādāts politikas dokumentu izvērtēšanas ietvars.

Politikas dokumentu izvērtēšanas ietvars tika balstīts uz (IRENA, 2014) un ((ECF), 2019) pētījumiem. Tā pat tika iekļauta (Puig, 2013) izmantotā metodiskā pieeja.

Izveidotais politikas dokumentu izvērtēšanas ietvars ir apkopts tabulā 1.1.

Tabula 1.1. Politikas dokumentu izvērtēšanas ietvars

Politikas izvērtēšanas ietvars
Tautsaimniecības sektoru politikas dokumentu ilgtermiņa nostādnes AER jomā.
1. Mērķu adekvātums (pietiekamības mērs)
Analīze par mērķu atbilstību ES mērķiem 2020. un/vai 2030. gadam, kā arī ņemot vērā nepieciešamo aktivitāšu perspektīvu līdz 2050. g., ja tāda ir. Esošie AER mērķi var tikt klasificēti sekojoši: <ul style="list-style-type: none">• Neatbilstoši;• Atbilstoši;• Mēreni ambiciozi;• Ambiciozi, piem., paredzot sasniegt neto nulles emisiju līmeni 2050. g. Ļoti būtiski noteikt, vai un kā tiek pamatoti sasniedzamie mērķi, t.i. vai tie tiek mehāniski pārņemti no, piem., ES plānošanas un attīstības dokumentiem vai arī tie ir noteikti specifiski lokālajai situācijai un noteiktā sektora iespējām un vajadzībām.
2. Politikas detalizācija
Raksturo politiku un plānoto aktivitāšu (instrumenti, pasākumi, risinājumi u.c.) kopumu: AER jomā (t.sk. nepieciešamās investīcijas, barjeras (traucējošās, konkurējošās, izslēdzošās, bremsējošās, paralēlās), politiku esamība/neesamība/izvērtējums u.c.).

Politikas detalizācija novērtējums balstīts uz:

- kvalitatīvajiem kritērijiem;
- kvantitatīvajiem kritērijiem.

Novērtējuma kvalitatīvie kritēriji galvenokārt ir saistīti ar politikā aprakstīto darbību, aktivitāšu un rīcību detalizācijas pakāpi – t.i., cik specifiski un precīzi ir iezīmēti galvenie darbības virzieni, lai sasniegtu politikas mērķus. Tas šobrīd neietver un nevar ietvert visaptverošu un pilnu ietekmes novērtējumu un nenovērtē ne pašreizējās (šobrīd esošās) vai papildu politikas iespējamo efektivitāti (t.i. sasniegtos rezultātus), ne sniegtās informācijas precizitāti. Šajā analizē tiek izvērtēta politikas detalizācija, kas izriet no pieejamajiem tiesību aktiem un plānošanas dokumentiem.

Politikas detalizācijas kvalitātes kritērijos ietver arī noteiktās politikas ietekmes sadalījumu un skaidrojumu, kas var aptvert sekojošus aspektus:

- AER ieviešana balstīta uz “piesārņotājs maksā” principu;
- leņķumu un izdevumu sadalījums pārējai uz AER;
- leinteresēto personu un pušu potenciāls iesaistīties un piedalīties politikas izstrādē.

Lai novērtētu esošo un plānoto AER apjomu, jaudas un gala patēriņu, novērtējums balstīts uz kvantitatīvajiem kritērijiem:

- Politikas vērtības/veiktspējas parametri:
 - Esošā (bāzes) un plānotā (piem., 2030. g.) AER uzstādītā jauda, piem., kW, MW, t.sk. dinamika un tendences;
 - Esošais (bāzes) un plānotais (piem., 2030. g.) gala patēriņš no AER gadā, piem., kWh, MWh, t.sk. dinamika un tendences;
- Politikas efektivitātes parametri:
 - Esošās (bāzes) un plānotās (piem., 2030. g.) īpatnējās investīcijas AER, piem., EUR/MW;
 - Esošās (bāzes) un plānotās (piem., 2030. g.) gala enerģijas no AER izmaksas, piem., EUR/MWh.
- Paredzētais finansējums, atbalsta apjoms un veids.

3. Procesa kvalitāte.

Praktiski tie ir sekojoši kritēriji:

- Politikas izstrādes process, lai novērtētu iesaistīto pušu pienesumu, sabiedrības iesaisti un formātu:
 - Agrīna publicēšana un politikas dokumenta izstrādes caurspīdīgums;
 - Neatkarīgs novērtējums, t.sk. starpinstitūciju saskaņošana sektoru griezumā, stratēģiskā ietekmes uz vidi esamība;
 - Sabiedriskās apspriešanas iespējas un risinājumi;
 - Institucionālā kapacitāte un atbildīgās institūcijas cilvēkresursu apjoms.
- Politikas izstrādes laika ass un tā atbilstība politikas formātam.

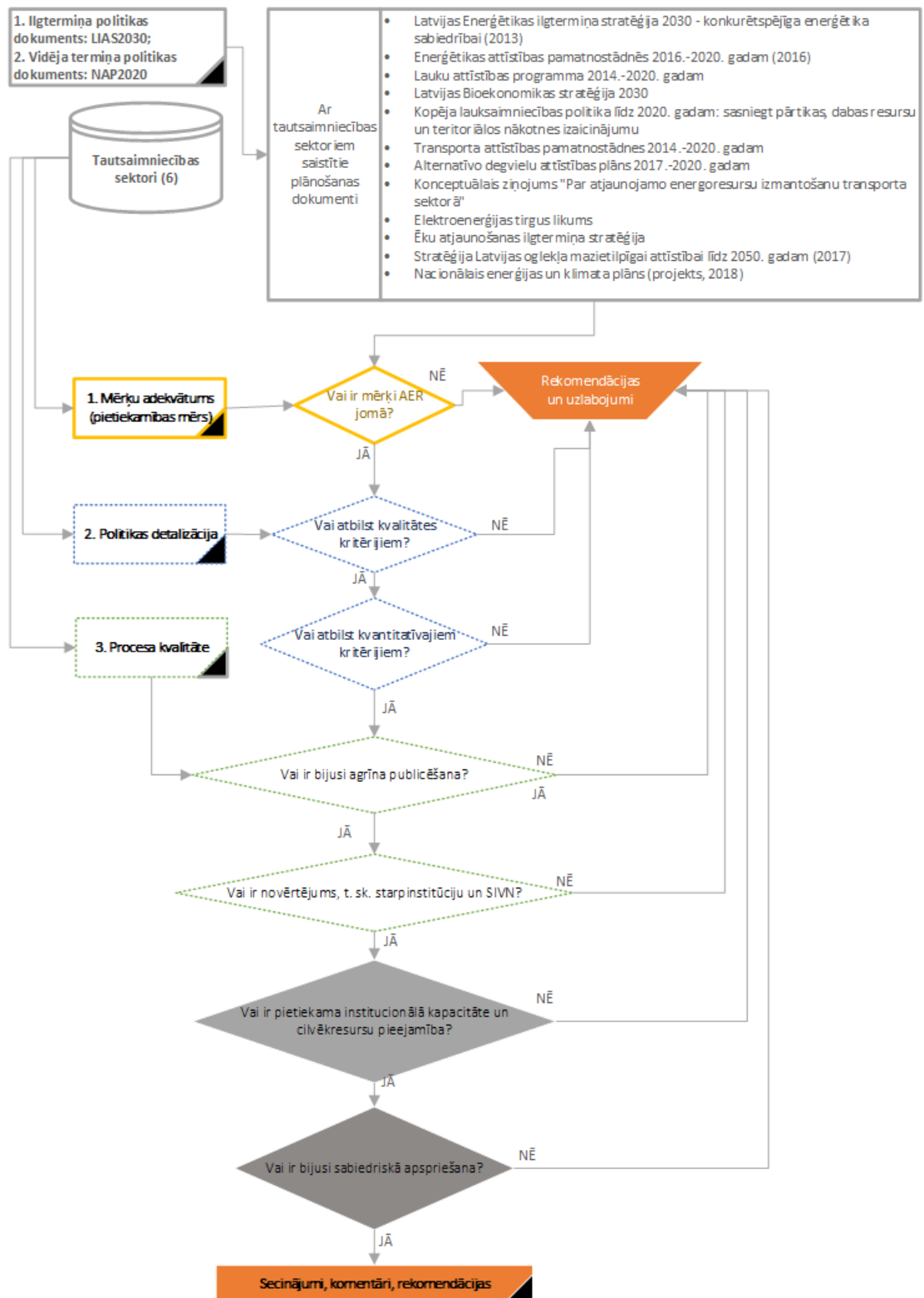
1.2.2. Analīzes par enerģētikas, vides un klimata politiku ilgtermiņa nostādnēm AER jomā veikšanas algoritms

Savukārt, lai varētu nodrošināt iespēju vienotā veidā izvērtēt politikas dokumentus un iegūtu vieglāk izprotamus un izmantojamus izvērtēšanas rezultātus, tika izstrādāts speciāli Latvijas attīstības plānošanai pielāgots algoritms.

Algoritma struktūra ir balstīta uz aprakstīto politikas dokumentu izvērtēšanas ietvaru un tajā ietvertās trīs dimensijas:

1. Mērķu adekvātums;
2. Politikas detalizācija;
3. Procesa kvalitāte.

Pats algoritms ir veidots tā, lai varētu sistemātiski veikt politikas dokumentu analīzi pa visiem tautsaimniecības sektoriem, ņemot vērā visu līmeņu plānošanas dokumentus un to hierarhiju. Izvērstais algoritms ir attēlots attēlā 1.2.

Attēls 1.2. Analīzes par enerģētikas, vides un klimata politiku ilgtermiņa nostādņēm AER jomā veikšanas algoritms

1.3. Trešais etaps

Šajā etapā tiek izvērtēti enerģētikas, vides un klimata politikas ilgtermiņa nostādnes AER jomā pa Latvijas tautsaimniecības sektoriem, ņemot vērā ilgtermiņa plānošanas dokumentu izstrādes principus Latvijā.

Sākumā tiek identificēts noteiktā tautsaimniecības sektora attīstības virzieni AER jomā pēc hierarhijas augstāk esošos ilgtermiņa un vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentos. Pēc tam, secīgi tiek identificēti noteiktā tautsaimniecības sektora specifiskie attīstības un plānošanas dokumenti un tur noteiktie virzieni un sasniedzamie mērķi (ja tādi ir iezīmēti) AER jomā.

Analīze par enerģētikas, vides un klimata politiku ilgtermiņa nostādnēm AER jomā ir balstīta uz aktuālo plānošanas dokumentu izvērtēšanu pa tautsaimniecības sektoriem. Sektoru dalījums ir balstīts uz esošo CSP pieeju un tie ir sekojoši (kopā 6 tautsaimniecības sektori):

- Enerģijas pārveidošanas sektors;
- Rūpniecības (t.sk. būvniecība) sektors;
- Transporta sektors;
- Lauksaimniecības sektors;
- Komerciālais un publiskais sektors;
- Mājsaimniecību sektors.

Vēl viens pamatojums dalījumam pa sektoriem ir sektoros patērētās enerģijas apjoms. Piem., lielākais energoresursu patērētājs 2018. gadā bija transporta sektors, kas patērēja 30,1 %, savukārt mājsaimniecības – 28,8 %, bet rūpniecības sektors – 22,9 % no kopējā enerģijas patēriņa valstī (Centrālais statistikas birojs, 2019).

1.3.1. Ilgtermiņa plānošanas dokumentu izstrādes principi Latvijā

Lai būtu iespējams iedziļināties un izprast izvērtēto plānošanas un attīstības dokumentus, kā arī izvērtēt to sasaisti ar AER jomu, pirms tam tika apzināti ilgtermiņa plānošanas dokumentu izstrādes principi Latvijā.

Pirmkārt, izstrādājot plānošanas dokumentus (t.sk. nosakot galvenos attīstības virzienus un nostādnes), ir jāievēro plānošanas dokumentu hierarhija un jānodrošina saskaņotības principa ievērošana attīstības plānošanā.

Otrkārt, plānošanas dokumentus jāintegrē vienotā sistēmā, ņemot vērā dokumenta līmeni (nacionālais, reģionālais, vietējais) un darbības termiņu (ilgtermiņa, vidēja termiņa, īstermiņa) (Pārresoru koordinācijas centrs, 2016).

Treškārt, kā atsevišķs dalījums plānošanas dokumentiem ir atbilstoši tautsaimniecības sektoriem, ko tie tiešā veidā ietekmē.

Hierarhiski augstākais nacionālā līmeņa ilgtermiņa plānošanas dokuments ir Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija (LIAS2030).

Hierarhiski **augstākais vidēja termiņa plānošanas dokuments ir Nacionālais attīstības plāns (NAP2020)**. Ņemot vērā to, ka jaunā Nacionālās attīstības plāna 2021.–2027. gadam gala redakcijas projekts tika pabeigts tikai 20.12.2019., tas nav ietverts šajā analizē pa visiem sektoriem, izņemot rūpniecības sektoru.

Latvijā attīstības plānošanas ietvars un esošo politikas dokumentu hierarhija, kā arī nozīmīgums ir apkopots attēlā 1.3.

Attēls 1.3. Attīstības plānošana Latvijā (Pārresoru koordinācijas centrs, 2016)

Attīstības plānošanas dokumentiem, kas tiek gatavoti kādam noteiktam tautsaimniecības sektoram vai kopumā vienai nozarei, ir jāatbilst Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā un Nacionālajā attīstības plānā noteiktajiem valsts attīstības mērķiem.

Izstrādājot jebkura līmeņa un darbības termiņa plānošanas dokumentu, ir jānodrošina tā atbilstība hierarhiski augstākiem plānošanas dokumentiem (vertikālā integrācija) un saskaņotība vai nepārklāšanās ar citiem politikas plānošanas dokumentiem (horizontālā integrācija), iekļaujot norādi par to savstarpējo sasaisti:

- nepārklāšanās – skaidri nodalītas kompetences un informācijas apmaiņa, lai izvairītos no neatbilstībām starp nozaru politikām;
- saskaņotība – vienošanās un sinerģija starp nozaru politikām, kopīgas prioritātes un paplašināta politikas perspektīva.

Politikas plānošanas dokumentu savstarpējo sasaisti var pamatot ar:

- 1) pieņēmumiem un prognozēm;
- 2) rezultātu un rezultatīvo rādītāju hierarhiju;
- 3) pētījumā balstītiem pierādījumiem;
- 4) attiecīgās nozares un/vai sektora ekspertu vai profesionāļu viedokļiem, kam ir iegūtas eksperta tiesības vai statuss noteiktajā jomā.

2. LATVIJAS ENERĢĒTIKAS, VIDES UN KLIMATA POLITIKAS ILGTERMIŅA NOSTĀDNES

Šajā nodaļā ir apkopota analīze par enerģētikas, vides un klimata politikas ilgtermiņa nostādnes AER jomā pa atbilstošajiem tautsaimniecības sektoriem.

2.1. Enerģijas pārveidošanas sektors

Enerģētikas sektors, jo īpaši enerģijas pārveide, ir saistīta ar citiem sektoriem, jo nodrošina energoresursos esošās enerģijas (primārie energoresursi) pārveidošanu lietderīgā vai pielietojamā enerģijā (gala patēriņš).

Enerģētikas sektoram ir ciešāka un tiešāka sasaiste ar mājsaimniecību, rūpniecības un lauksaimniecības sektoriem. Mazāk tieša sasaiste ir ar transporta sektoru.

Šobrīd tieši specifiski orientēta politika enerģētikas sektoram ir Informatīvais ziņojums "Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai (2013)" (Ekonomikas ministrija, 2013) un **Enerģētikas attīstības pamatnostādnēs 2016.-2020. gadam (2016)**.

Enerģētiku ietekmējoši plānošanas dokumenti un politikas ir sekojošas:

- Latvija 2030 – Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (2010);
- Saeimas paziņojums Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam (2012);
- Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam (2017);
- Nacionālais enerģijas un klimata plāns (projekts, 2018).

2.1.1. Informatīvais ziņojums "Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai (2013)"

Lai samazinātu energoresursu (piem., fosilā degviela, dabasgāze) importu un veicinātu vietējo enerģijas ražošanas attīstību, Stratēģijā 2030 liela uzmanība veltīta arī AER izmantošanas veicināšanai elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanā un transporta sektorā. Latvijas mērķis ir līdz 2020. gadam sasniegt no atjaunojamiem energoresursiem saražotās enerģijas 40% īpatsvaru enerģijas bruto gala patēriņā. Ieviešot uz tirgus principiem balstītu, tehnoloģiski neitrālu atbalstu un nodrošinot atbilstošu nodokļu un emisiju tirdzniecības politiku, līdz 2030. gadam ir sasniedzams nesaistošs 50% AER sliekšnis enerģijas bruto gala patēriņā.

2.1.2. Enerģētikas attīstības pamatnostādņēs 2016.-2020. gadam (2016)

Šajā apakšnodaļā ir apkopti politikas analīzes rezultāti enerģijas pārveidošanas sektoram AER jomā.

Tabula 2.1. Politikas dokumenta analīze: enerģijas pārveidošanas sektors

<p>1. Mērķu adekvātums (pietiekamības mērs)</p>	<p>Līdz 2020. gadam sasniegt 40 % AER gala patēriņā.</p> <p>AER īpatsvars enerģijas bruto gala patēriņā transportā 10 %.</p> <p>Noteiktie mērķi AER atbilst ES dalībvalstīm noteiktajiem.</p>
<p>2. Politikas detalizācija</p>	<p>AER izmantošanas veicināšana elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanā un transporta sektorā.</p> <p>Ir noteiktas sekojošas rīcības virziens AER mērķa sasniegšanai:</p> <p>5. AER īpatsvara pieaugums</p> <p>5.1.1. Elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponentes saglabāšana 26,79 EUR/MWh apmērā līdz 2019.gada 1.aprīlim.</p> <p>5.1.2. Esošā elektroenerģijas ražošanas atbalsta mehānisma pārskatīšana atbilstoši EK Vadlīnijām par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014. – 2020.gadam (publicētas 28.06.2014.).</p> <p>5.1.3. Izstrādāt grozījumus obligāto elektroenerģijas iepirkumu un garantēto maksu par elektrostacijā uzstādīto jaudu regulējošos normatīvajos aktos, ņemot saskaņošanas ar EK rezultātus.</p> <p>5.1.4. Izstrādāt jaunu valsts atbalsta mehānismu elektroenerģijas ražošanai, izmantojot AER, atbilstoši EK Vadlīnijām par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014. – 2020.gadam (publicētas 28.06.2014.).</p> <p>5.1.5. Saskaņot jauno valsts atbalsta mehānismu elektroenerģijas ražošanai, izmantojot AER, ar EK.</p> <p>5.1.6. Ieviest valsts atbalsta mehānismu energointensīvajiem apstrādes rūpniecības komersantiem.</p> <p>5.1.7. Sagatavot un iesniegt EK ziņojumus par sasniegto progresu enerģijas, kas ražota no AER, īpatsvara mērķim.</p> <p>5.1.8. Ikgadējā valsts budžeta sagatavošanas procesā veikt subsidētā elektroenerģijas nodokļa izvērtējumu un nepieciešamības gadījumā - tā pārskatīšanu.</p> <p>5.1.9. Pilnveidot izcelsmes apliecinājumu sistēmu atbilstoši Eiropas Enerģijas Sertifikācijas Sistēmas principiem un ieviest funkcionālu valsts izcelsmes apliecinājumu reģistru.</p> <p>5.1.10. Izvērtēt nepieciešamību veikt grozījumus dabas resursu nodokļa aprēķināšanas metodikā, izmantojot salīdzināmus nosacījumus attiecībā pret visām HES.</p>

	<p>5.1.11. Sagatavot un iesniegt MK ziņojumu par papildus nepieciešamajiem pasākumiem AER mērķa sasniegšanā.</p> <p>Nav vērojama tieši uz AER izmantošanas veicināšanu enerģētikas sektorā, izņemot saglabāt elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponentes saglabāšanu vai esošā elektroenerģijas ražošanas atbalsta mehānisma pārskatīšana atbilstoši EK Vadlīnijām.</p> <p>Nav norādītas konkrētas rīcības, kā paredzēts palielināt AER īpatsvaru.</p>
3. Procesa kvalitāte.	<p>2013.gada 28.maijā Ministru kabinets (turpmāk – MK) pieņēma zināšanai informatīvo ziņojumu „Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 - konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai” (turpmāk – Enerģētikas stratēģija 2030), uzdotot Ekonomikas ministrijai (turpmāk – EM) izstrādāt un iesniegt izskatīšanai MK enerģētikas politikas pamatnostādnes laika periodam līdz 2020.gadam.</p> <p>Enerģētikas politikas pamatnostādņu izstrādes laikā tika sagatavots informatīvais ziņojums „Par enerģētikas politikas finansēšanu laika posmā no 2014.-2020.gadam”, kas tika izskatīts MK 2014.gada 20.maija sēdē.</p> <p>2014.gada 23.oktobrī EM izstrādātais pamatnostādņu projekts tika nodots publiskajai apspriešanai un ievietots EM tīmekļa vietnē (https://em.gov.lv/lv/par_ministriju_sabiedribas_lidzdaliba/diskusijai_nodotie_dokumenti/)</p> <p>Papildus sabiedriskajai apspriešanai EM tīmekļa vietnē, 2014.gada 22.novembrī EM un 24.novembrī Tautsaimniecības padomes Enerģētikas apakškomitejā, tika rīkota pamatnostādņu projekta apspriešanas sanāksme ar nozares un sabiedrības pārstāvju līdzdalību. Bez minētajām sanāksmēm, notika arī vairākas tikšanās ar atsevišķu nozaru pārstāvjiem, lai pārrunātu pamatnostādņu projektā risināmos jautājumus. No nozares pārstāvjiem iesniegtie priekšlikumi pirms un pēc pamatnostādņu projekta izsludināšanas Valsts sekretāru sanāksmē tika izvērtēti un pamatnostādņu projekts precizēts.</p> <p>Ir sagatavots Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums – 2015.gada 29.aprīļa ir notikusi sabiedriskā apspriešana.</p>
Secinājumi	<p>Kopumā enerģijas pārveides sektorā ir precīzi noteikti sasniedzamie valsts mērķi AER jomā un tie atbilst ES prasībām. Tie ir mehāniski pārņemti no ES attīstības politikas mērķiem ES dalībvalstīm.</p> <p>Būtu ieteicams norādīt, kā saistītajās nozares un/vai sektoros tiks īstenota mērķu sasniegšana AER jomā.</p>

2.2. Transporta sektors

Transporta sektora attīstība un tā sasaiste ar valsts kopējiem mērķiem AER jomā ir ļoti būtiska.

2.2.1. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam

Stratēģijas sadaļa “Energoefektīva un videi draudzīga transporta politika” kā ieteicamos risinājumus iesaka veicināt sabiedriskā transporta un privātā autotransporta pāreju uz elektrisko

pieņemot, ar biogāzi un biodegvielu darbināmiem un ar hibrīddzinējiem aprīkotiem automobiļiem, tādējādi samazinot vides piesārņojumu un fosilo energoresursu patēriņu.

Enerģijas patēriņš transporta jomā veido aptuveni trešo daļu no Latvijas primāro energoresursu patēriņa un gandrīz pilnībā balstās uz naftas produktu importu, jo elektroenerģijas un biodegvielas īpatsvars transporta enerģijas gala patēriņā ir salīdzinoši niecīgs. Izaicinājums transporta jomā ir plašāka elektriskās piedziņas izmantošana gan sabiedriskajā transportā, gan privātajā autotransportā. Biodegvielai un biogāzei ir labas perspektīvas, lai nodrošinātu transportu ar enerģiju.

Atjaunojamo energoresursu izmantošana transporta nozarē noteikti būs saistīta ar elektrodzinēju tehnoloģiju, iespējams, arī ūdeņraža dzinēju attīstību. Latvijai aktīvi jāiesaistās starptautiskajā sadarbībā, pētniecībā un zināšanu uzkrāšanā šajā jomā.

Ilgtermiņā ir jāveicina pāreja uz videi draudzīgāku transporta līdzekļu – elektroautomobiļu, ar hibrīddzinējiem aprīkotu automobiļu – izmantošanu, jo īpaši lielo pilsētu centros un aglomerācijās. Jāorganizē pakāpeniska sabiedrisko transportlīdzekļu apkalpošana ar vietējiem AER degvielas veidiem, kā arī jāatbalsta degvielu ekonomējošu transportlīdzekļu lietojums mājāsaimniecību līmenī. Jāatbalsta pilotprojekti transporta infrastruktūras pielāgošanai vietēji saražotas biogāzes un biodegvielas izmantošanai (Pārresoru koordinācijas centrs, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam, 2019).

2.2.2. Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam (NAP)

Atbalstīt jaunu tehnoloģiju ieviešanu un resursu racionālu izmantošanu, tādējādi samazinot piesārņojošo vielu emisiju enerģētikas, rūpniecības, transporta un lauksaimniecības nozarēs, kā arī mājāsaimniecībās. Nepārsniegt ilgtermiņa attīstību nodrošinošu vidē nonākošā piesārņojuma un siltumnīcefekta gāzu apjomus (samazinot enerģētikas, rūpniecības, transporta, lauksaimniecības, zivsaimniecības un mājāsaimniecību radītās piesārņojošo vielu emisijas un radīto atkritumu daudzumu).

Rīcības virziena "Energoefektivitāte un enerģijas ražošana" virziena ietvaros veicamie uzdevumi runā par atbalsta programmu veidošanu pārejai uz atjaunojamiem energoresursiem transporta sektorā un nepieciešamās infrastruktūras nodrošināšana, atbalstot tikai tādus alternatīvos energoresursus, kas ir ekonomiski izdevīgi, kā arī atbalstot inovāciju, kuras rezultātā tiek sekmēta ekonomiski izdevīgu alternatīvo energoresursu izmantošana (Saeimas paziņojums Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam).

2.2.3. Informatīvais ziņojums "Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai"

Stratēģijā 2030 minēts, ka viens no sasniedzamajiem politikas rezultātīvajiem rādītājiem, kas liecinās par palielinātu energoapgādes drošību un ilgtspēju, ir pēc iespējas plašāka AER izmantošana. Tāpēc Stratēģijā 2030 noteikts nesaistošs mērķis 2030. gadā nodrošināt 50% AER īpatsvaru bruto enerģijas gala patēriņā. Tas tiks sasniegts, palielinot AER īpatsvaru siltumenerģijas, elektroenerģijas un transporta sektoros.

Tāpat Stratēģija norādīts, ka energoefektivitātes nodrošināšanā pastāv būtiska tirgus nepilnība, īpaši ēku un transporta sektorā. Lai to novērstu un veicinātu energoefektivitāti visos sektoros, Stratēģijā 2030 noteikti priekšnosacījumi, piemēram, nodrošināt publiskā sektora

parauglomu energoefektivitātes pasākumu veikšanā transporta, ēku un siltumapgādes sektoros, veicot pilotprojektus, publiski daloties ar informāciju par tiem tostarp par iespējamajiem projektiem piesaistīt publisko un privāto finansējumu. Lai samazinātu energoresursu (piem., fosilā degviela, dabasgāze) importu un veicinātu vietējo enerģijas ražošanas attīstību, Stratēģijā 2030. gada uzdevumiem veltīta arī AER izmantošanas veicināšanai elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanā un transporta sektorā.

Līdz 2030. gadam ir sasniedzams nesaistošs 50% AER sliekšnis enerģijas bruto gala patēriņā, veicinot plašāku AER izmantošanu publiskajā transportā, tai skaitā īstenojot tālāku dzelzceļa transporta elektrifikāciju un veicot sabiedriskā transporta pāreju biodegvielu izmantošanai, kā arī veidojot privāto elektriskā autotransporta infrastruktūru, nodrošinot vienota uzlādes tīkla standarta ieviešanu (Ekonomikas ministrija, 2013).

2.2.4. Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam (OMA)

OMA izvērtē izklāstīto izmešu samazināšanas redzējumu – mērķis un veidi, kā mērķi sasniegt, tajā skaitā transporta sektorā. Stratēģijas sekmīgai īstenošanai ir noteikti uzdevumi, tostarp transporta sektorā – SEG emisiju samazināšana un pakāpeniska pāreja no fosilo energoresursu izmantošanas uz AER un alternatīvo pārvietošanās līdzekļu ieviešanu.

OMA tiek uzsvērtas SEG emisiju atsaiste no ekonomiskās izaugsmes. SEG emisiju atsaiste no IKP nozīmē vienlaicīgu ekonomisko izaugsmi valstī un vienlaicīgu SEG emisiju samazināšanos. SEG emisiju atsaiste galvenokārt ir atkarīga no tā, cik lielā mērā enerģētikā, ražošanas procesos un transporta sektorā tiek izmantoti alternatīvie – atjaunojamie enerģijas avoti un tiek veikta fosilo kurināmo atkarības mazināšana, gan no tā, kā tiek īstenoti dažādi energoefektivitātes pasākumi, gan kā mainās arī sabiedrības domāšana.

Risinājumi oglekļa mazietilpīgas attīstības nodrošināšanai OMA stratēģijā paredz vīziju 2050. gadam, kā Latvija ir attīstījies katrā no nozarēm, kuras ietekmē SEG emisiju rašanos. OMA ir īstenojama dažādās sfērās, stratēģija paredz šādu iedalījumu: enerģētika, transports, zemes apsaimniekošana, visaptveroša energoefektivitāte, patēriņš, tehnoloģiju pētniecība un inovācijas. Iedalījums aptver pēc iespējas visas jomas, sektorus un dažādus rakursus, kuros potenciāli var veikt izmaiņas un būtiskus uzlabojumus ar mērķi sasniegt oglekļa neitralitāti un ilgtspējīgu nozaru attīstību.

OMA 5.3. nodaļa Resursefektīvs un videi draudzīgs transports detalizēti apraksta pasākumus, kas veicami emisiju samazināšanai transporta sektorā. OMA paredz, ka 2050. gadā emisijas no transporta sektora ir būtiski samazinājušās, kas galvenokārt ir panākts, pateicoties dažādām iniciatīvām un inovācijām transporta infrastruktūrā un transportlīdzekļu tehnoloģijās, kā arī izmaiņām sabiedrības ikdienas paradumos. Būtiska loma paredzēta ceļu transporta elektrifikācijai. Ceļa transports ir pārsvarā elektrificēts, un uzlādes infrastruktūra ir plaši pieejama. Vairums iedzīvotāji un uzņēmumi kā vieglo pasažieru un kravas auto izmanto elektrotransportlīdzekļus. Elektrotransportlīdzekļi ir kļuvuši par dominējošo pārvietošanās veidu, jo, pateicoties tehnoloģiju attīstībai, ļauj nobraukt lielākas distances un nerada SEG emisijas. Ceļa transports ir pārsvarā elektrificēts, un uzlādes infrastruktūra ir plaši pieejama.

Elektrotransportlīdzekļu uzlādes infrastruktūra ir pieejama uz TEN-T30 ceļiem un pilsētās, ļaujot ērti un ātri uzlādēt elektrotransportlīdzekļus. Vairums uzlādes staciju ir ātrās-uzlādes, kas nozīmē, ka ir nepieciešams mazs laiks transporta uzlādei, tādējādi neradot neērtības auto

lietotājiem. Elektrotransportlīdzekļu uzlādei tiek izmantota elektroenerģija, kas iegūta galvenokārt no AER (5.1. nodaļa).

Elektrotransportlīdzekļu izplatība ir veicinājusi arī apkalpojošās infrastruktūras attīstību, nodrošinot pieejamu un attīstītu servisu, izdevīgus finanšu risinājumus elektrotransportlīdzekļu iegādei un sasaisti ar inteligentajām transporta sistēmām. Nodokļu sistēma pilnībā atbilst „piesārņotājs maksā” principam, kas reducējusi līdz minimumam ar fosilo degvielu darbināmu transportlīdzekļu izmantošanu privātām vajadzībām.

Valsts pārvaldes un pašvaldības institūcijas ir atjaunojusi savu autoparku ar videi draudzīgiem alternatīvo degvielu transportlīdzekļiem, tādā veidā nodrošinot zaļā publiskā iepirkuma kritēriju izpildi un rādot priekšzīmi sabiedrībai.

Tāpat gaisa transports efektīvi izmanto nākamo paaudžu biodegvielas un alternatīvās degvielas, un energoefektīvi risinājumi ir integrēti gaisa kuģos un lidostās. Dzelzceļa transports ir elektrificēts un/vai pārvadājumu veikšanai izmanto cita alternatīvās degvielas. Ūdens transports izmanto alternatīvās degvielas un energoefektīvus risinājumus degvielas patēriņa samazināšanai (Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam).

2.2.5. Latvijas bioekonomikas stratēģija 2030 (LIBRA)

Viens no svarīgākajiem problēmu iemesliem ir globālā atkarība no fosilajiem resursiem – tie plaši tiek izmantoti ne tikai enerģētikā un transportā. Atjaunojamo bioresursu plašāka izmantošana var mazināt atkarību no fosilajiem resursiem, kas ir raksturīga arī transporta sektoram. Saistībā ar transporta sektoru ir izdarīta atsauce uz biodegvielām: LIBRA norāda, ka biodegvielas ražošana pārsvarā tiek uzskatīta par pārejas resursu, kamēr attīstās transportlīdzekļu elektrifikācija. Tajā pašā laikā nākotnē biodegvielai varētu būt pielietojums tādos gadījumos, kad elektrifikāciju ieviest ir sarežģīti (Latvijas bioekonomikas stratēģija 2030).

2.2.6. Transporta attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam

Latvijā, tāpat kā citur Eiropā un pasaulē, transportam ir nozīmīga loma ekonomikā un pieejamības nodrošināšanā. Transporta daļa IKP pēdējo gadu laikā bijusi ap 10%, nozarē nodarbināti ap 9% iedzīvotāju. Latvijai svarīgi optimāli izmantot savu izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu, kā arī vienmērīgi izvietoto ceļu un dzelzceļa tīklu, lai veicinātu valsts ekonomisko izaugsmi.

Transporta attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam (aktualizētas 2018. gadā) ir galvenais politikas dokuments transporta sektoram.

Tabula 2. 2. Politikas dokumenta analīze: transporta sektors

1. Mērķu adekvātums (pieņemamības mērs)	Atbilstoši Latvijas Nacionālajam attīstības plānam 2014.-2020. gadam (turpmāk – NAP2020) noteiktajam vadmotīvam „Ekonomikas izrāviens” un prioritātēm – „Tautas saimniecības izaugsme”, „Cilvēka drošums” un „Izaugsmi atbalstošas teritorijas”, transporta politikas mērķis ir konkurētspējīga, ilgtspējīga, komodāla transporta sistēma, kas nodrošina augstas kvalitātes mobilitāti, efektīvi izmantojot resursus, t.sk. ES fondus.
2. Politikas detalizācija	Nodaļā par sasaisti ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem, ir atzīmēti „Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas

	<p><i>īstenošanai</i>” sasniedzamie mērķi AER jomā transporta sektoram: atjaunojamās enerģijas īpatsvaram transporta sektorā jāsasniež vismaz 10% no enerģijas bruto galapatēriņa transportā.</p> <p>Savukārt rīcības virzienu “2. <i>Nodrošināta iekšējā un ārējā sasniedzamība un augstas kvalitātes mobilitātes iespējas visā valsts teritorijā</i>” aprakstā, pasākums 2.5.1. “Elektrotransportlīdzekļu uzlādes infrastruktūras izveidošana Latvijā [4.4.1. SAM Attīstīt elektrotransportlīdzekļu uzlādes infrastruktūru Latvijā]” ir vienīgais pasākums, kur ir norādīta sasaiste un atbilstība ar AER jomu. Ir norādīta atbilstība NAP 2020 prioritātēm: “<i>Atbalsta programmas pārejai uz atjaunojamiem energoresursiem transporta sektorā un nepieciešamās infrastruktūras nodrošināšana, atbalstot tikai tādus alternatīvos energoresursus, kas ir ekonomiski izdevīgi, kā arī atbalstot inovāciju, kuras rezultātā tiek sekmēta ekonomiski izdevīgu alternatīvo energoresursu izmantošana.</i>”</p> <p>Nepieciešamais finansējums un tā iespējamie avoti: <i>8,4 milj. EUR 2014.-2020.gada plānošanas perioda ES fondi, valsts pamatbudžets.</i></p>
<p>3. Procesa kvalitāte.</p>	<p>Transporta attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam ir izstrādātas un apstiprinātas 2013. gadā.</p> <p>2017. gadā tām veikts starpposma izvērtējums, kurā secināts, ka dažādu apstākļu dēļ pamatnostādnes atsevišķos būtiskos punktos ir jāprecizē. Pilns veikto precizējumu skaidrojums ir 6.1 nodaļā.</p> <p>Ar grozījumiem Transporta attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020. gadam (Ministru kabineta 2018. gada 27.februāra rīkojums Nr. 73 "Grozījumi Transporta attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020. gadam") nav mainīts pamatnostādņu mērķis, darbības virzieni, politikas pamatprincipi, esošās situācijas raksturojums, sasaiste ar citiem plānošanas dokumentiem un problēmu apraksts, jo minētā informācija attiecas uz visu pamatnostādņu darbības periodu un, kā secināts starpposma izvērtējumā, nebūtu maināma perioda vidū.</p> <p>Ir precizēti daži sasniedzamie rezultāti, uzdevumi un pasākumi, kā arī rezultāti papildināti ar faktiski sasniegtajiem rādītājiem līdz 2016. gadam. Īss grozījumu pamatojums sniegts atsevišķā nodaļā.</p>
<p>Secinājumi</p>	<p>Pamatnostādņēs AER jomā nav noteikti kvantitatīvie mērķi, kas būtu jāsasniež transporta sektorā, neskatoties uz to, ka “Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai” ir noteikts, ka atjaunojamās enerģijas īpatsvaram transporta sektorā jāsasniež vismaz 10% no enerģijas bruto gala patēriņa transportā.</p>

2.2.7. Alternatīvo degvielu attīstības plāns 2017.–2020. gadam

Alternatīvo degvielu attīstības plāns 2017.-2020.gadam (turpmāk – Plāns) izstrādāts, lai samazinātu transporta negatīvo ietekmi uz vidi, kā arī lai pārņemtu Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 22.oktobra Direktīvas 2014/94/ES par alternatīvo degvielu infrastruktūras ieviešanu (turpmāk – Direktīva 2014/94/ES) prasības, kā arī, lai izpildītu Ministru kabineta 13.septembra sēdes Nr.45 52.§ TA-1907-IP (ierobežotas pieejamības informācija) 7.2. punktā dotā uzdevuma izpildi.

Tabula 2.3. Politikas dokumenta analīze: transporta sektors

<p>1. Mērķu adekvātums (pietiekamības mērs)</p>	<p>Plāna mērķis ir noteikt nepieciešamos izpētes un analīzes virzienus, kuru rezultātā tiks izstrādāta turpmākā rīcībpolitika attiecībā uz alternatīvo degvielu ieviešanu noteiktos transporta sektoros, lai mazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas.</p>
<p>2. Politikas detalizācija;</p>	<p>Plāna ir norādīts, ka <i>“Neņemot vērā fosilās degvielas īpatsvara mazināšanu gala patēriņā, Latvija var nesasniegt 2020.gada 10% AER mērķi transportā.”</i></p> <p>Pie rīcības virziena 1.2. “Veikt izvērtējumu “Nodokļu politikas pamatnostādnes 2017.-2021.gadam” ietvaros par nodokļu atvieglojumiem CNG, LNG un FCEV, ar biodegvielu, parafinizēto un sintētisko degvielu, kas iegūtas no AER, transportlīdzekļu lietotājiem, kā arī iespēju mainīt akcīzes nodokļa likmi dīzeļdegvielai, tuvinot to šobrīd augstākajai benzīna likmei.”</p> <p>Darbības rezultāts: Piemērotākie risinājumi nodokļu jomā efektīvākai CNG, LNG un FCEV, biodegvielu, parafinizēto un sintētisko degvielu, kas iegūtas no AER, izmantošanai pielāgotu transportlīdzekļu iegādes veicināšanai.</p> <p>Rezultatīvais rādītājs: veikts izvērtējums.</p> <p>Izpildes termiņš: līdz 31.12.2019.</p> <p>Atbildīgā institūcija: Finanšu ministrija, līdzatbildīgā institūcija: Ekonomikas ministrija un Satiksmes ministrija.</p> <p>Pie rīcības virziena 1.4. “Veikt izvērtējumu “Nodokļu politikas pamatnostādņu 2017.-2021.gadam” ietvaros ekspluatācijas nodokļu slogu samazināšanas iespējas ekoloģiskiem transportlīdzekļiem (PHEV, FCEV, ar biodegvielu, parafinizēto un sintētisko degvielu, kas iegūtas no AER, hibrīdiem, mazlitrāžas, u.c.) ar CO₂ mazāku par 50g/km.”</p> <p>Darbības rezultāts: Priekšlikumi TL ekspluatācijas nodokļa likmēm videi draudzīgiem transportlīdzekļiem.</p> <p>Rezultatīvais rādītājs: veikts izvērtējums.</p> <p>Izpildes termiņš: līdz 31.12.2019.</p> <p>Atbildīgā institūcija: Finanšu ministrija, līdzatbildīgā institūcija: Ekonomikas ministrija un Satiksmes ministrija.</p> <p>Pie rīcības virziena 2.6. “Atbilstoši plāna 1.1.sadaļas pētījuma rezultātiem izstrādāt grozījumus normatīvajos aktos CNG, LNG, FCEV, ar biodegvielu, parafinizēto un sintētisko degvielu, kas iegūtas no AER, darbināmu transportlīdzekļu iegādes veicināšanai.”</p>

	<p>Darbības rezultāts: Atbalsts CNG, LNG, FCEV , ar biodegvielu, parafinizēto un sintētisko degvielu, kas iegūtas no AER, darbināmu transportlīdzekļu iegādei.</p> <p>Rezultatīvais rādītājs: Veikti grozījumi normatīvajos aktos.</p> <p>Izpildes termiņš: 31.12.2020.</p> <p>Atbildīgā institūcija: Satiksmes ministrija, līdzatbildīgā institūcija: Finanšu ministrija.</p> <p>Pie rīcības virziena 3.4. "Atbilstoši 1.1.sadaļas pētījuma rezultātiem izveidot uzpildes stacijas transportlīdzekļiem, kas darbināmi ar biodegvielu, parafinizēto un sintētisko degvielu, kas iegūtas no AER."</p> <p>Darbības rezultāts: Publiski pieejamas biodegvielu, parafinizēto un sintētisko degvielu uzpildes stacijas, ja 1.1.sadaļā minētais pētījums to paredz.</p> <p>Rezultatīvais rādītājs: Biodegvielu, parafinizēto un sintētisko degvielu uzpildes vietas (skaits atbilstoši 1.1.sadaļā minētajā pētījumā noteiktajam).</p> <p>Izpildes termiņš: 31.12.2020.</p> <p>Atbildīgā institūcija: Satiksmes ministrija, līdzatbildīgā institūcija: Ekonomikas ministrija un Latvijas Pašvaldību savienība.</p>
<p>3. Procesa kvalitāte.</p>	<p>Plāna izstrādei Satiksmes ministrija izveidoja starpinstitūciju darba grupu, kurā piedalās pārstāvji no Ekonomikas ministrijas, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Finanšu ministrijas, VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija", VAS "Latvijas Jūras administrācija", SIA "Hygen", biedrības "Auto asociācija", Rīgas Tehniskās universitātes, biedrības "Latvijas Degvielas tirgotāju asociācija", biedrības "Latvijas Ūdeņraža Asociācija", biedrības "Bezizmešu mobilitātes atbalsta biedrība", Rīgas brīvostas pārvaldes, Latvijas Zinātņu akadēmijas, Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvaldes, Ventspils brīvostas pārvaldes, kā arī darba grupas sanāsmēs pieaicinātie eksperti viedokļa sniegšanai alternatīvo degvielu jomā.</p> <p>Sabiedrības līdzdalībai Plāna projekts tika ievietots Satiksmes ministrijas tīmekļa vietnē 2016.gada 2.septembrī.</p> <p>Atbilstoši likumā "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" un Ministru kabineta 2004.gada 23.marta noteikumos Nr.157 "Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums" noteiktajam par Plānu Satiksmes ministrija ir konsultējusies ar Dabas aizsardzības pārvaldi, Veselības inspekciju un Valsts vides dienestu. Veikto konsultāciju rezultātā institūcijas paudušas viedokli, ka ietekmes uz vidi stratēģisko novērtējumu nav nepieciešams veikt. Arī Vides pārraudzības valsts biroja lēmumā ir norādīts, ka nav nepieciešams piemērot stratēģiskās ietekmes uz vidi procedūru.</p>
<p>Secinājumi</p>	<p>Neskatoties uz to, ka transporta sektors ir svarīgs kopējo valsts mērķu sasniegšanai AER jomā, kā fakts, ka neņemot vērā fosilās</p>

	degvielas īpatsvara mazināšanu gala patēriņā, Latvija var nesasniegt 2020.gada 10% AER mērķi transportā, var secināt, ka plāns neiezīmē noteiktas praktiskas rīcības un īstenojamas aktivitātes.
--	--

2.2.8. Konceptuālais ziņojums "Par atjaunojamo energoresursu izmantošanu transporta sektorā"

Ministru kabineta rīkojums paredz atbalstīt konceptuālajā ziņojumā "Par atjaunojamo energoresursu izmantošanu transporta sektorā" ietvertu risinājuma variantu, kas paredz konceptuālā ziņojuma 2.1. nodaļā (normatīvās bāzes sakārtošana) minēto darbību īstenošanu un 2.3. nodaļā (obligātā pienākuma mehānisma ieviešana) minēto pienākumu degvielas tirgotājiem nodrošināt realizētajā degvielā noteiktu no atjaunojamiem energoresursiem ražotas enerģijas daļu, obligātā pienākuma prasības no 2019. gada 1. janvāra ieviešot samazinātā apjomā, bet no 2020. gada 1. janvāra pilnā apjomā, vienlaikus saglabājot obligātā piejaukuma prasības, kā arī veicot izmaiņas Ministru kabineta 2000. gada 26. septembra noteikumos Nr. 332 "Noteikumi par benzīna un dīzeļdegvielas atbilstības novērtēšanu" un Ministru kabineta 2005. gada 18. oktobra noteikumos Nr. 772 "Noteikumi par biodegvielas kvalitātes prasībām, atbilstības novērtēšanu, tirgus uzraudzību un patērētāju informēšanas kārtību Latvijā", lai nodrošinātu, ka, sākot ar 2018. gadu, laikposmā no 1. aprīļa līdz 31. oktobrim gan mērena klimata, gan arktiskos un bargos ziemas apstākļos izmantojamu dīzeļdegvielu drīkst tirgot, tikai pievienojot vismaz 4,5-5 % biodegvielas.

2.3. Rūpniecības (t.sk. būvniecība) sektors

Lielākais energoresursu patērētājs 2018. gadā bija transports, kas patērēja 30,1 %, mājsaimniecības (28,8 %) un rūpniecība (22,9 %) (Centrālais statistikas birojs, 2019). Ņemot vērā rūpniecības sektora lielo ietekmi uz enerģijas bruto gala patēriņu, ir svarīgi, kāda politika un rīcība paredzēta plānošanas dokumentos, lai arī rūpniecības sektorā palielinātos AER izmantošana.

2019. gada nogalē Latvijā bija spēkā un ar enerģētiku saistīto politiku ietekmēja šādi plānošanas dokumenti:

- Latvija 2030 – Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (2010);
- Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadam (2012);
- Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam (2017);
- Nacionālais enerģijas un klimata plāns (projekts, 2018);
- Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam (2019).

Kā redzams, ilgtermiņa plānošanas dokumentu nav daudz un tajos mērķi noteikti vispārīgi: Ilgtspējīgas attīstības stratēģija Latvija 2030 (LV2030), Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam (OMA2050), Informatīvais ziņojums: Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai.

Ir vairāki plānošanas dokumenti, kuru darbības vai ideoloģiskās ietekmes noteiktais horizonts ir 2020. gads, piemēram, Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2016.-2020. gadam un Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam.

Plānošanas dokumenti tiešā veidā par AER izmantošanu rūpniecības sektorā nerunā, tādēļ dokumentu izvēle novērtēšanai nav vienkārša. Par AER izmantošanu var runāt tikai

kontekstuāli, pārsvarā saistībā ar energoresursu un enerģijas efektīvas izmantošanas iespēju paplašināšanu un viedu un elastīgu enerģijas sistēmu ieviešanu.

2.3.1. Latvija 2030 – Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam

Latvija 2030 – Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam Elektroenerģijas mikroražošana iekļauta 218. un 222. rindkopā, norādot, ka “jāattīsta arī izkliedētās un mikrolīmeņa enerģijas ražošana no atjaunojamiem energoresursiem privātajā sektorā” un “nākotnē būtu iespējama un vēlama arī izkliedēta elektroenerģijas ražošana, ļaujot privātpersonām ražot savai mājsaimniecībai nepieciešamo elektroenerģiju, bet tās pārpalikumu nodot kopējā pārvades tīklā”. Atbilstoši Ekonomikas ministrijas rosinātajiem grozījumiem Elektroenerģijas tirgus likumā, elektroenerģijas mikroražošanu nākotnē paredzēts stimulēt arī juridiskajām personām, tā reaģējot uz tehnoloģiju un tīklu vadības attīstības tendencēm.

Eiropas Savienības politikas dokumentu līmenī rūpniecības sektora attīstības galvenos virzienus iezīmē ES Rūpniecības politikas stratēģija. Eiropas Komisija paziņojusi, ka 2020. gada martā tā publiskos jaunu Rūpniecības politikas stratēģiju, taču līdz tam spēkā ir 2017. gada septembrī apstiprinātā Atjauninātā **ES rūpniecības politikas stratēģija**, kurā ir atsauces uz augošo AER lomu rūpniecības sektorā ar uzsvāru uz ieguldījumiem oglekļa izmešu samazināšanā un oglekļa neitralitātes panākšanā, ieviešot inovatīvas ražošanas tehnoloģijas un AER izmantošanas risinājumus. Stratēģijā norādīts, ka laikposmam pēc 2020. gada emisiju tirdzniecības sistēmas (ETS) kvotas paredzēts rezervēt jaunveidojamam inovācijas fondam, no kura tiktu atbalstīti liela apjoma demonstrējumu projekti par mazoglekļa tehnoloģijām energoietilpīgās nozarēs, atjaunojamajiem energoresursiem un oglekļa dioksīda uztveršanu un uzglabāšanu. Paredzēts, ka no Modernizācijas fonda tiks atbalstīta enerģētikas modernizācija desmit dalībvalstīs ar zemākiem ienākumiem (Atjauninātā ES rūpniecības politikas stratēģija, 2017).

Līdzīgi kā mājsaimniecību sektora gadījumā, arī rūpniecības sektora loma nākotnē arvien palielināsies, attīstoties tādiem tehnoloģiskajiem risinājumiem, kas spēs kļūt par pieprasījuma reakcijas pakalpojumu sistēmas daļu, enerģijas mikroģenerētājus padarot par energosistēmas dalībniekiem ne tikai patēriņā, bet arī uzglabāšanas un piegādes pusē.

2.3.2. Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam

Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam (OMA2050) sadaļā 5.5 “Ilgtspējīgs patēriņš un ražošana” ir netiešas norādes uz AER izmantošanas veicināšanu – ilgtspējīga patēriņa un ražošanas ideja ietver resursu un enerģijas efektīvu izmantošanu.

ES mērķis ir panākt, ka līdz 2050. gadam Eiropā radīto siltumnīcas efektu izraisošo gāzu (SEG) apjoms samazinās vismaz par 80 % pret 1990. gada līmeni. Vienlaikus nemainīgi paliek ES mērķi par ekonomisko izaugsmi, globālo konkurenci, drošu energoapgādi un sociālo vienlīdzību, kas ir aktuāli arī Latvijai.

OMA2050 norāda, ka mērķa gadā “ekonomiskā attīstība ir izveidota tā, lai maksimāli un pilnvērtīgi izmantotu visas izejvielas, ražojumus un atkritumus, lai ietaupītu enerģiju un samazinātu SEG emisijas. Mērķis tiek sasniegts ne tikai ar tehnoloģijām, bet arī novērsta nesaimnieciska ražošana un neilgtspējīgais sabiedrības dzīvesveids un patēriņš kā publiskajā, tā privātajā sektorā. Pārdomātāki dizaini un efektīvāka pārstrādāšana var uzlabot resursu otreizējo izmantošanu un samazināt kopējo resursu patēriņu” (Informatīvais ziņojums “Stratēģija

Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam", 2018). Uzņēmumu īstenotie ražošanas modeļi balstās uz inovācijām, tie ir vērsti uz efektīvu resursu izmantošanu visā produkta dzīves ciklā, nodrošinot, ka pēc iespējas mazāk resursu nonāk atkritumos. Uzņēmumi sadarbojas resursu apsaimniekošanā (industriālā simbioze) (Informatīvais ziņojums "Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam", 2018).

AER daļas palielināšana rūpniecības sektorā var dot svarīgu ieguldījumu SEG izmešu samazināšanā, ņemot vērā, ka rūpnieciskajos procesos un rūpniecisko produktu lietošanā, kā arī ķīmisko vielu izmantošana 2015. gadā radīja 7% no kopējām Latvijas SEG emisijām. Lai gan sektora emisiju apjoms ir salīdzinoši neliels, sākot ar 2009. gadu, tam ir tendence strauji pieaugt. Lielākās SEG emisijas rodas no cementa ražošanas, veidojot 63% no kopējām rūpniecisko procesu CO₂ ekvivalenta emisijām 2015. gadā. OMA2050 norādīts, ka, ņemot vērā prognozēto rūpniecības attīstības tendenci, šobrīd var paredzēt, ka turpināsies SEG emisiju pieaugums, 2050. gadā radot 11% emisiju palielinājumu pret 2015. gadu un 19% palielinājumu salīdzinot ar 1990. gadu. (Informatīvais ziņojums "Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam", 2018).

2.3.3. Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai

Informatīvais ziņojums "Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai" (Stratēģija 2030) vairāk uzsver enerģijas izmaksu samazināšanu un neietver tiešas norādes uz AER izmantošanu rūpniecībā.

Stratēģijā 2030 elektroenerģijas mikrorāžošana minēta energoapgādes drošības kontekstā, norādot, ka tīkla vadības un darbības plānošanā turpmāk būs jāņem vērā arvien plašāka mikroģenerācijas izplatība, lai efektīvi spētu integrēt tīklā arī mikroģenerācijas procesā saražoto enerģiju un uzsverot, ka decentralizētas mikroģenerācijas procesā saražoto enerģiju iespējams efektīvi integrēt tīklā tikai pie nosacījuma, ka energoapgādes tīkli tiek rūpīgi uzraudzīti, tiek analizēta un plānota to darbība un attīstība, kā arī nodrošināta efektīva jaudu balansēšana tīklā (Ekonomikas ministrija, 2013).

Viens no Stratēģijas 2030 apakšmērķiem ir ilgtspējīga enerģētika, kas nodrošina enerģētikas ilgtspēju gan ekonomiskā, gan sociālā, gan apkārtējās vides izpratnē. To plānots panākt, uzlabojot energoefektivitāti un veicinot efektīvas AER izmantošanas tehnoloģijas. Stratēģija 2030 par plašāku AER izmantošanu rūpniecībā tiešā veidā nerunā. Netiešā veidā secinājumu par AER izmantošanu var atvasināt no uzsvara uz energoefektivitātes paaugstināšanu, ja pieņem, ka energoefektivitātes pasākumus var traktēt plaši, tajā skaitā kā ēku inženiersistēmu dziļu renovāciju ar tai sekojošu AER izmantošanas risinājumu ieprojektēšanu un uzstādīšanu elektroenerģijas mikrorāžošanai. Stratēģija 2030 vēstī, ka energoefektivitātei ir jāķūst par horizontālu starpnozaru politikas mērķi, iekļaujot to citās politikas jomās, tādās kā reģionālā un pilsētu attīstība, transports, rūpniecības politika, lauksaimniecība. Šis apakšmērķis saskan ar ES ilgtspējas mērķi.

Elektroenerģijas mikrorāžošana kā iespēja arī juridiskajām personām Stratēģija 2030 sagatavošanas un apstiprināšanas laikā nebija paredzēta, tomēr 2019. gadā par nozari atbildīgā ministrija publicējusi gaidāmos grozījumus Elektroenerģijas tirgus likumā, kas paredz turpmāk iespēju neto uzskaites sistēmā (tātad, mikrorāžošanā) piedalīties arī juridiskajām personām. Šādām izmaiņām ir potenciāls palielināt AER izmantošanu rūpniecības sektorā.

Latvijas ilgtermiņa politikas plānošanas dokumenti un politikas dokumenti ar citu statusu neatsaucas uz AER lomas palielināšanu rūpniecības sektorā, drīzāk uzsverot lētu vai zemu izmaksu energoresursu un enerģijas nozīmīgumu rūpniecības izaugsmē. Tā, piemēram, Stratēģija 2030 norādīts, ka rūpniecības izaugsmei svarīgākais faktors ir un būs ilgtspējīgi zemākā iespējamā enerģijas cena, kas ietver arī drošumu un kvalitāti.

Vienlaikus Stratēģija 2030 norāda, ka viens no sasniedzamajiem politikas rezultatīvajiem rādītājiem, kas liecinās par palielinātu energoapgādes drošību un ilgtspēju, ir pēc iespējas plašāka AER izmantošana. Tāpēc Stratēģijā 2030 noteikts nesaistošs mērķis 2030. gadā nodrošināt 50% AER īpatsvaru bruto enerģijas galapatēriņā. Tas tiks sasniegts, palielinot AER īpatsvaru siltumenerģijas, elektroenerģijas un transporta sektoros.

2.3.4. Latvijas nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam

Latvijas nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (gala redakcijas projekts 20.12.2019.) (NAP2027) satur vairākas atsauces uz enerģijas lomu tautsaimniecības un sabiedrības attīstībā. NAP2027 norādīts, ka mērķa gadā Ir samazināta tautsaimniecības ilgstošā atkarība no fosilajiem resursiem un palielināts atjaunojamo energoresursu īpatsvars enerģijas ražošanā. NAP2017 prioritātes “Kvalitatīva dzīves vide un teritoriju attīstība” mērķis tiek definēts kā “Dzīves vides kvalitātes uzlabošana līdzsvarotai reģionu attīstībai” [244] un ietver tiešu norādi uz vietējo, atjaunojamo un alternatīvo resursu plašāku izmantošanu. Savukārt ilgtspējīgu energoresursu pieejamība un izmantošana enerģijas ražošanai un ražošanā kopumā, ir konkurētspējīgas uzņēmējdarbības priekšnosacījums. Lai mazinātu Latvijas enerģētikas atkarību no fosilā kurināmā un palielinātu reģionu energoapgādes drošību, valstij ir būtiski zinātnisko institūciju sasniegumi izmaksu efektīvu vietējo, atjaunojamo un alternatīvo resursu plašākā izmantošanā. Pētījumi un inovācija ir virzītājspēks pārejai uz mazoglekļa ekonomiku [248].

Mērķu adekvātuma, politikas detalizācijas un procesa kvalitātes novērtēšanai izraudzīts Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam, jo no augstāk aplūkotajiem plānošanas dokumentiem NAP2027 satur salīdzinoši tiešākās un arī kontekstuāli atbilstošākās norādes uz AER plašāku izmantošanu rūpniecības sektorā, kā arī tas ir nesenākais dokuments (kas gan vēl gaida apstiprināšanu), un tam ir konkrētākais laika ietvars noteiktu rīcības virzienu uzdevumu īstenošanai.

Tabula 2.4. Politikas dokumenta analīze: rūpniecības (t.sk. būvniecība) sektors

<p>1. Mērķu adekvātums (pietiekamības mērs)</p>	<p>NAP2027 neietver specifiskas norādes par AER izmantošanu rūpniecības sektorā, tomēr, skatot AER lomu plašāk tautsaimniecībā un vērtējot dažādu rīcības virzienu mērķus un uzdevumus, var secināt, ka AER plašāka izmantošana rūpniecības sektorā izriet no paredzētā AER un tautsaimniecības attīstības konteksta.</p> <p>NAP2027 ietver piesardzīgu attieksmi AER izmantošanā, norādot, ka “Klimata pārmaiņas, pāreja uz vidi nepiesārņojošas enerģijas izmantošanu un sociālās nevienlīdzības mazināšana ir cieši saistītas dimensijas, kas strauju politisko iniciatīvu gadījumā var spēcīgi polarizēt dažādas sociālās grupas un kavēt to iespējas sasniegt labu dzīves vides kvalitāti” [254].</p>
--	--

	<p>Pie rīcības virziena “Tehnoloģiskā vide un pakalpojumi” mērķa indikatoriem norādīts no AER saražotas enerģijas 47,5% īpatsvars kopējā enerģijas galapatēriņā 2027. gadā. Rīcības virziena uzdevumi precizē, kā indikatoru paredzēts sasniegt, pieminot arī enerģijas ražošanu pašpatēriņam.</p>
<p>2. Politikas detalizācija;</p>	<p>Norādes par AER plašāku pielietojumu iekļautas vairākos NAP2027 rīcības virzienos, kas saistīti ar dabu, vidi un tehnoloģijām. Politikas detalizācija vērtējama kā pamierinoša, pietiekama, bet ne augsta. Ja konceptuālie politikas mērķi un principi tiks pārnesti uz nozares politikas plānošanas dokumentiem, tad pastāv iespēja, ka nozares plānošanas dokumentos parādās augstāka detalizācija ar konkrētiem kvantificējamiem mērķiem.</p> <p>Rīcības virziens “Daba un Vide” satur norādes uz progresīvu, bet vienlaikus atbildīgu klimata, enerģijas un vides politiku. Norādīts, ka oglekļa mazietilpīga un klimatnoturīga attīstība, lai Latvija sasniegtu klimata, enerģētikas, gaisa piesārņojuma samazināšanas, ūdeņu stāvokļa uzlabošanās un atkritumu apsaimniekošanas nacionālos mērķus un nodrošinātu vides kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu [257].</p> <p>Tāpat atzīmēts, ka tiek īstenota vides, dabas resursu apsaimniekošanas un enerģētikas politika, kas balstīta uz taisnīgumu un savstarpējo uzticēšanos, sabiedrības atbalstu dabas un klimata aizsardzības pasākumiem, nosakot skaidrus un atklātus valsts un iedzīvotāju sadarbības modeļus un iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā [259].</p> <p>NAP2027 ietver norādi, ka valsts atkarību no enerģijas importa mazinās, energoapgādes drošību paaugstinās un gaisa piesārņojumu mazinās energoefektivitātes uzlabošana un fosilo energoresursu aizvietošana, izmantojot vietējos un atjaunojamos resursus, jo īpaši saules un vēja enerģiju [262], vienlaikus norādot, ka tautsaimniecības dekarbonizācija ir iespējama kopsolī ar globālajā tirgū pieejamiem kvalitatīviem un izmaksu efektīviem oglekļa mazietilpīgiem tehnoloģisko risinājumu atklājumiem [263].</p> <p>Rīcības virziens “Tehnoloģiskā vide un pakalpojumi” satur atsauces uz kļiedētu enerģijas ražošanu, atzīmējot, ka mērķa periodā pieejami, inovatīvi un energoefektīvi risinājumi energoapgādē, panākot lielāku pašnodrošinājumu un izkļiedēto enerģijas ražošanu [296].</p> <p>Netiešā veidā uz nepieciešamību palielināt AER izmantošanu rūpniecības sektorā norādīts energoapgādes infrastruktūras attīstības kontekstā, kur galvenais mērķis ir izmaksu efektīvi ieguldījumi energoapgādes sistēmā un tās ilgtspējas nodrošināšana, kas ir būtiski valsts energoapgādes risku novēršanai, jebkuras infrastruktūras darbības nodrošināšanai, kā arī tautsaimniecības funkcionēšanai un konkurētspējai kopumā. Nozīmīgākie atbalsta virzieni ir energoapgādes infrastruktūra, enerģijas ražošana, kā arī energopārvaldība un enerģijas patēriņa efektivizācija dažādos sektoros. Lai uzlabotu vispārējo energoefektivitāti un izpildītu enerģijas taupīšanas saistības, būs vajadzīgi stimuli, ar ko piesaistīt lielākas privātās investīcijas šajā jomā, kā arī atbalsta mehānismi, lai mudinātu iedzīvotājus un uzņēmumus vairāk izmantot atjaunojamo</p>

	<p>energoresursu enerģijas avotus (tajā skaitā arī pašpatēriņā), un papildu investīcijas, lai attīstītu atjaunojamo energoresursu enerģijas papildu ražošanu [301].</p> <p>Enerģētiskās drošības un neatkarības palielināšana un virzība uz pilnīgu enerģijas tirgu integrāciju, turpinot iesaisti Baltijas valstu elektrotīklu sinhronizācijā un gāzes vienotā tirgus izveidē, vienlaikus atbalstot civilās enerģētikas mikroprojektus, lai iesaistītu mājsaimniecības enerģijas ražošanā no atjaunojamiem avotiem pašu patēriņam un energotaupīgu ēku būvniecībā un atjaunošanā [318].</p>
3. Procesa kvalitāte.	<p>NAP2027 sagatavošanas process vērtējams kā atklāts un iekļaujošs, ar iespējām sabiedrības līdzdalībai, sākot ar NAP2027 sagatavošanas uzsākšanu 2018. gada februārī un beidzot ar pēdējo 2019. gada decembrī publicēto NAP2027 gala redakcijas projektu. NAP2027 sagatavošanā ievērota augsta informācijas pieejamība, kas nodrošināta, izmantojot Pārresoru koordinācijas centra tīmekļa vietni https://www.pkc.gov.lv/lv/nap2027.</p>
Secinājumi	<p>NAP2027 sagatavošanas procesa kvalitāte vērtējama kā augsta. NAP2027 sagatavošanas un konsultāciju process bijis atklāts un iekļaujošs, ar labām iespējām sabiedrības līdzdalībai. NAP2027 sagatavošanā ievērota augsta informācijas pieejamība.</p>

2.4. Lauksaimniecības sektors

Attiecībā uz AER izmantošanu lauksaimniecības sektorā saistoši ir politikas plānošanas dokumenti un normatīvie akti, kas attiecas uz AER izmantošanu kopumā.

Saistībā ar AER lauksaimniecības sektorā aktuāla ir politika arī par izejvielu iegūšanu biodegvielu ražošanai (enerģētisko kultūru audzēšanu) lauksaimniecības zemēs un zemes lietojuma maiņu AER ilgtspējīgas ieguves kontekstā. Tātad AER lauksaimniecības sektorā skatāmi divos aspektos – AER izmantošana lauksaimnieciskās darbības veikšanai un AER ieguve lauksaimniecības zemēs.

Ņemot vērā, ka Latvijas lauksaimniecības politika lielā mērā ir pakārtota ES regulējumam, ir noderīgi AER mērķus vispirms skatīt ES līmenī.

2.4.1. Eiropas Savienības regulējums

AER ražošanai un izmantošanai ES lauku attīstības politikā piešķirta svarīga nozīme, taču ES līmenī nav izvirzīti skaitliski mērķi AER ražošanai lauksaimniecības zemēs vai AER izmantošanai specifiski lauksaimniecības sektorā. Tomēr saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2018/2001 (2018. gada 11. decembris) par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu noteiktajiem AER mērķu sasniegšanas nosacījumiem un atbalsta mehānismu, lauksaimniecības zemju izmantošana enerģētisko kultūru audzēšanai ir nevēlams attīstības virziens. Neskatoties uz to, lauksaimniecības zemes AER attīstībā ilgtermiņā var būt nozīmīgas, nodrošinot resursus enerģijas ražošanai no atlikumproduktiem, kā arī piedāvājot vietu dažādu citu AER veidu ieguves tehnoloģiju izvietojumam (piemēram, saules elektrostaciju un vēja turbīnu).

Par galveno ES politikas dokumentu lauksaimniecības jomā var uzskatīt Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu Nr. 1305/2013 (2013. gada 17. decembris) par atbalstu lauku

attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005 (turpmāk – Regula Nr. 1305/2013). Regulā Nr. 1305/2013 viena no sešām prioritātēm ir veicināt resursu efektīvu izmantošanu un atbalstīt pāreju uz klimata pārmaiņām sagatavotu mazoglekļa ekonomiku lauksaimniecības, pārtikas un mežsaimniecības nozarē. Saistībā ar šo prioritāti par svarīgākajām jomām noteiktas:

- Paaugstināt ūdens lietošanas efektivitāti lauksaimniecībā;
- Paaugstināt energoefektivitāti lauksaimniecībā un pārtikas pārstrādē;
- Atvieglot **atjaunojamo energoresursu**, blakusproduktu, atkritumu un atlikumu un citu nepārtikas izejvielu nodrošinājumu un izmantošanu bioekonomikas vajadzībām;
- Samazināt siltumnīcefekta gāzu un amonjaka emisijas lauksaimniecībā;
- Veicināt oglekļa uzglabāšanu un piesaisti lauksaimniecība un mežsaimniecībā.

Regulā Nr. 1305/2013 noteikts, ka vismaz 30 % no katras lauku attīstības programmas finansējuma jāvirza pasākumiem, kas attiecas uz vidi un klimata pārmaiņām. Attiecībā uz AER Regula Nr. 1305/2013 nosaka, ka jāveic pasākumi, lai sekmētu AER ražošanu un sadali, attīstot paredzamas atbalsta shēmas, prioritāru pieeju tīklam vai garantētu pieeju un prioritāti sadalē, kā arī publiski izziņotus standartnoteikumus attiecībā uz tehnisku pielāgojumu izmaksu uzņemšanos un sadali. Katrai dalībvalstij ir jāpieņem valsts atjaunojamo energoresursu rīcības plāns.

ES dalībvalstis var piemērot konkrētus pasākumus atjaunojamās enerģijas attīstībai – piemēram, investīcijas atjaunojamās enerģijas ražošanā un izmantošanā. Atbalstāma šajā sakarā ir arī energoefektivitāte.

2.4.2. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas (turpmāk – LIAS 2030) sadaļā “Atjaunojama un droša enerģija” kā mērķis norādīts “nodrošināt valsts enerģētisko neatkarību, palielinot energoresursu pašnodrošinājumu un integrējoties ES enerģijas tīklos”.

Atjaunojamo enerģijas resursu izmantošana un inovācija ir viens no prioritārajiem ilgtermiņa rīcības virzieniem atjaunojamas un drošas enerģijas jomā. Pie iespējamajiem risinājumiem tiek norādīts, ka neizmantotajās lauksaimniecības zemju platībās būtu iespējams audzēt biodegvielas ražošanai piemērotas enerģētiskās kultūras. Tajā pašā laikā uzsvērts, ka biodegvielas attīstība ir jāsaista ar inovāciju un labākas prakses pārņemšanu, lai ražošanā izmantotais enerģijas apjoms nepārsniegtu iegūtās biodegvielas enerģijas apjomu. Tāpat norādīts, ka biomasas kā atjaunojamā energoresursa ražošana jāplāno tajās teritorijās, kur lauksaimniecības zemes ir mazāk labvēlīgas pārtikas ražošanai.

Stratēģijā kā viens no risinājumiem ceļā uz AER izmantošanas un inovāciju attīstību norādīta biodegvielas izmantošanas veicināšana sabiedriskajā transportā un lauksaimniecībā, tomēr šajā sakarā konkrēti mērķi nav izvirzīti.

Viens no LIAS 2030 izvirzītajiem mērķiem ir AER izmantošana un inovācija (indikators – AER īpatsvars bruto iekšzemes enerģijas patēriņā 2030. gadā > 50 %), taču nav mērķu saistībā ar AER ieguvu.

2.4.3. Enerģētikas stratēģija 2030

Stratēģijā norādīts, ka “nepieciešams valsts (kā arī ES enerģētikas infrastruktūras fondu) atbalsts 2. paaudzes biodegvielu ražošanas attīstībai, līdz 2016. gadam sagatavojot konkursa nosacījumus BTL sintētiskā biodīzeļa ražotnes izveidei ar jaudu vismaz 100 milj. litru gadā, kas ievērojami veicinātu plašu vietējās biomasas izmantošanu transporta sektorā, nodrošinot koksnes, kūdras un lauksaimniecības atkritumu pieprasījumu 1,5 milj. m³ gadā”.

Tāpat noteikts, ka “ņemot vērā efektu, kāds lauksaimniecības radītās biogāzes uztveršanai ir siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanā, aizstājot fosilo kurināmo un samazinot metāna emisijas, lai veicinātu vides aizsardzību, enerģijas ražošanai ir izmantojami dzīvnieku izcelsmes blakusprodukti un atvasinātie produkti, kā arī atkritumu iekārtu un notekūdeņu attīrīšanas gāzes. Biogāzes izmantošana elektroenerģijas ražošanā kompleksi risina lauksaimniecības ražošanas, apstrādes un pārstrādes procesu radīto bioloģiski noārdāmo blakusproduktu un atvasināto produktu apsaimniekošanas jautājumus, mazinot augsnes, ūdeņu un gaisa piesārņojumu risku, kā arī iespējamo apdraudējumu cilvēku veselībai.”

Atbilstoši stratēģijai tiek paredzēts, ka biomasas elektrostaciju elektriskā jauda un saražotā elektroenerģija Latvijā no 2010. gada līdz 2020. gadam palielināsies vairākas reizes un turpinās būtiski augt arī 2030. gadā.

2.4.4. Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam

Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020. gadam (turpmāk – NAP 2014–2020) norādīts, ka ir nepieciešams atbalstīt jaunu tehnoloģiju ieviešanu un resursu racionālu izmantošanu, tādējādi samazinot piesārņojošo vielu emisiju enerģētikas, rūpniecības, transporta un lauksaimniecības nozarēs, kā arī māsaimniecībās. Atbilstoši par mērķi izvirzīts nepārsniegt ilgtermiņa attīstību nodrošinošu vidē nonākoša piesārņojuma un siltumnīcefekta gāzu apjomus (samazinot enerģētikas, rūpniecības, transporta, lauksaimniecības, zivsaimniecības un māsaimniecību radītās piesārņojošo vielu emisijas un radīto atkritumu daudzumu). Kā mērķa sasniegšanas rādītājs izmantots valsts kopējais gaisu piesārņojošo vielu emisiju apjoms pa piesārņojošām vielām.

NAP 2014 – 2020 iekļautajā redzējumā par Latviju 2020. gadā atsevišķa sadaļa veltīta energoefektivitātei. Atbilstoši redzējumam “visaptveroša energoefektivitāte ir kļuvusi par valsts enerģētiskās neatkarības stūrakmeni. Ražošanas un pakalpojumu sektora energoefektivitātes uzlabošana ir gan konkurētspējas, gan darba un vides kvalitātes jautājums”. Tāpat izteikts redzējums, ka “Latvijā ir izveidota labvēlīga, ilgtermiņā paredzama un ekonomiski pamatota vide investīcijām zaļajā enerģētikā, kas nerada pārmērīgu slogu sabiedrībai un valsts budžetam. Latvijas energosistēma veidojas stabila un elastīga, sekmīgi iekļaujoties Eiropas enerģētikas sistēmās, kombinējot efektīvu lielas jaudas enerģijas ražošanu ar neliela mēroga izkliedēto enerģijas ražošanu, ko atbalsta viedo tīklu attīstība.”

Rīcības virziena Energoefektivitāte un enerģijas ražošana aprakstā norādīts, ka enerģija mūsdienās ir kļuvusi par vienu no būtiskākajiem tautas saimniecības konkurētspējas un neatkarības nodrošinātājiem. Latvija ir bagāta ar atjaunojamajiem energoresursiem, kas šobrīd netiek pietiekamā apjomā izmantoti enerģijas ražošanai valstī. Tādēļ šis rīcības virziens paredz veicināt vietējo energoavotu izmantošanu enerģijas ražošanā. Tas gan nenozīmē iespēju nekavējoties atteikties no energoresursu importa, taču palīdz sabalansēt enerģijas ražošanas un importa struktūru.

Rīcības virziena mērķis ir nodrošināt tautas saimniecībai nepieciešamo energoresursu ilgtspējīgu izmantošanu, veicinot resursu tirgu pieejamību, sektoru energointensitātes un emisiju intensitātes samazināšanos un vietējo atjaunojamo energoresursu īpatsvara palielināšanos kopējā patērētajā apjomā, fokusējoties uz konkurētspējīgām enerģijas cenām. Savukārt Pašvaldību energoplänu izstrāde, paredzot kompleksus pasākumus energoefektivitātes veicināšanai un pārejai uz atjaunojamiem energoresursiem, definēta kā viens no rīcības virziena ietvaros veicamajiem uzdevumiem.

Saistībā ar lauksaimniecības zemēm NAP 2014 – 2020 noteikts, ka nepieciešams stimulēt lauksaimniecības zemju izmantošanu, atbalstot ražošanu un pakalpojumu sniegšanu. Tajā pašā laikā zemju izmantošanai jābūt gan intensīvai, gan ilgtspējīgai.

Saskaņā ar NAP 2014 – 2020 ir paredzēts atbalstīt enerģijas ražošanu no AER, tomēr šajā sakarā nav norādīta nekāda veida saistība ar lauksaimniecības sektoru. Lauksaimniecībai nav izvirzīti mērķi AER jomā. Tā iekļaujas tikai visu sektoru kopējā AER mērķī.

2.4.5. Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam

Lauku attīstības programmā 2014. – 2020. gadam (turpmāk – LAP 2014–2020) uzsvērts, ka lauksaimniecība ir trešais svarīgākais SEG emisiju avots, kas veido 20 % no kopējām valsts emisijām, un nākotnē tiek prognozēta SEG emisiju paaugstināšanās, līdz ar to lauku saimniecībām un pārtikas ražošanas uzņēmumiem nepieciešams sniegt investīciju atbalstu modernu, standartiem atbilstošu un energoresursus taupošu, SEG emisiju un amonjaka noplūdes samazinošu tehnoloģiju ieviešanai, tai skaitā tādu tehnoloģiju, kas ražo enerģiju no AER. Atbilstoši dokumentā par vajadzību ir noteikts veicināt SEG emisiju samazināšanu lauksaimniecībā un AER izmantošanu. Šīs vajadzības ietvaros par vienu no prioritātēm saskaņā ar Regulu Nr. 1305/2013 tiek izvirzīts: “sekmēt AER, blakusproduktu, atkritumu, atlieku un citu nepārtikas izejvielu piegādi un izmantošanu bioekonomikas vajadzībām”. Mērķi paredzēts izpildīt, atbalstot lauksaimnieciskās darbības veicējus, kuri enerģijas ražošanā izmanto savā saimniecībā radušos atlikumproduktus, lai saražotu enerģiju izmantotu savas saimniecības vajadzībām.

Atbilstoši LAP 2014–2020 atjaunojamās enerģijas ražošanai paredzētā kopējā ieguldījumu mērķa vērtība 2023. gadam ir 40 milj. EUR, no kuriem 16 milj. EUR paredzēti no publiskā sektora. Ar ieguldījumiem paredzēts atbalstīt 25 darbības.

Tabula 2.5. Politikas dokumenta analīze: lauksaimniecības sektors

<p>1. Mērķu adekvātums (pietiekamības mērs)</p>	<p>Lai arī AER izmantošanas veicināšana līdz ar SEG emisiju samazināšanu lauksaimniecībā noteikta par vienu no trim galvenajām vajadzībām lauksaimniecības sektora attīstībā, <u>konkrēts mērķis AER jomā nav izvirzīts</u>.</p> <p>AER jomā par prioritāti noteikts “sekmēt AER, blakusproduktu, atkritumu, atlieku un citu nepārtikas izejvielu piegādi un izmantošanu bioekonomikas vajadzībām.”</p> <p>AER attīstības virziens atbilst ES līmenī noteiktajam, bet nacionālajā līmenī prioritāte ir nekonkrēta un nav noteikts, kādas rīcības jāveic un mērķi ir jāsasniedz AER jomā. Līdz ar to arī nav noteikts, kā novērtē sasniegtos mērķus.</p>
--	---

<p>2. Politikas detalizācija</p>	<p>Kā valsts līmenī piemērojams <i>ex-ante</i> nosacījums attiecībā uz AER LAP 2014–2020 noteikts:</p> <p>“ir veikti pasākumi, lai sekmētu atjaunojamo energoresursu ražošanu un sadali,” kā kritēriju nosakot, “pārredzamas atbalsta shēmas, prioritāra pieeja tīklam vai garantēta pieeja un prioritāte sadalē, kā arī publiski izziņoti standartnoteikumi attiecībā uz tehnisku pielāgojumu izmaksu uzņemšanos un sadali, un tie atbilst Direktīvas 2009/28/EK 14. panta 1. punktam un 16. panta 2. un 3. punktam,” un “dalībvalsts ir pieņēmusi valsts atjaunojamo energoresursu rīcības plānu saskaņā ar Direktīvas 2009/28/EK 4. pantu.”.</p> <p>Izpildes novērtējums paredz: “ik gadu palielinās tādu jaunu projektu skaits, kas uzsāk elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamus energoresursus, saņemot atbalstu <i>feed-in</i> tarifa veidā, ja ir saņemtas tiesības pārdot obligātā elektroenerģijas iepirkuma ietvaros, un dod ieguldījumu to mērķu sasniegšanā, ko paredz Direktīva 2009/28/EK. Arī turpmākajā periodā ir paredzams šādu projektu skaita pieaugums. Vienlaikus obligātais elektroenerģijas iepirkums, kas šobrīd tiek pārskatīts, lai padarītu to elastīgāku un ekonomiski pamatotāku, ņemot vērā tā radītos riskus galalietotājiem, nav vienīgais Latvijā īstenotais atbalsta mehānisms enerģijas ražošanai, izmantojot atjaunojamus energoresursus.”.</p> <p>Mērķa virziena 5C izpildi paredzēts īstenot atbalstot lauksaimnieciskās darbības veicējus, kuri enerģijas ražošanā izmanto savā saimniecībā radušos atlikumproduktus, lai saražoto enerģiju izmantotu savas saimniecības vajadzībām.</p> <p>Atjaunojamās enerģijas ražošanai paredzētā kopējā ieguldījumu mērķa vērtība 2023. gadam ir 40 000 000 EUR. Ar ieguldījumiem paredzēts atbalstīt 25 darbības.</p>
<p>3. Procesa kvalitāte</p>	<p>LAP 2014–2020 izstrādājusi Zemkopības ministrija. LAP 2014–2020 versija 1.2. apstiprināta 13.02.2015., aktuālā versija 7.0 apstiprināta 08.05.2019.</p> <p>Ir veikts <i>ex-ante</i> novērtējums, tai skaitā SIVN ziņojums.</p> <p>Sabiedriskās apspriešanas sanāksme notika 2019. gada 15. augustā, SIVN ziņojuma projekta sabiedriskā apspriešana turpinājās līdz 16. septembrim.</p>
<p>Secinājumi</p>	<p>Kopumā LAP 2014–2020 atbalsta AER izmantošanu, ko apliecina arī attiecīgi definēta vajadzība. Neskatoties uz to, ka AER izmantošanas veicināšana izvirzīta par vienu no galvenajām prioritātēm, politikas plānošana šajā jomā nav uzskatāma par veiksmīgu, jo nav izvirzīts konkrēts mērķis, trūkst skaidra rīcības plāna, kā arī AER izmantošanas veicināšanai noteikts tikai viens instruments – finansiālais atbalsts ieguldījumu veidā.</p> <p>Jāmin, ka LAP 2014–2020 dokuments ir apjomīgs, taču tajā pašā laikā sniegtā informācija daudzviet atkārtojas. Dokumenta uzbūve (integrētie komentāri) padara dokumentu haotisku un nepārskatāmu. Iepriekšminētie trūkumi nosaka to, ka dokuments ir grūti uztverams.</p>

2.4.6. Latvijas Bioekonomikas stratēģija 2030

Latvijas Bioekonomikas stratēģijā 2030 atsevišķi apskatīta bioresursu ražošana lauksaimniecībā, pievēršot uzmanību galvenokārt zemes izmantošanas efektivitātes palielināšanai un lielākas pievienotās vērtības iegūšanai. AER šajā sakarā pieminēti netiek, tomēr ir izteikta vajadzība ieviest aprites ekonomikas principus, kas zināmā mērā attiecas uz AER attīstības iespējām.

Stratēģijā norādīts, ka biomasas izmantošanā enerģijas ieguvei pēc iespējas jāizmanto kaskadēšanas princips – lauksaimniecības un mežsaimniecības produkcijas blakusproduktus un atkritumproduktus, ko nevar izmantot pārtikas ražošanā un kokapstrādē vai citu augstas pievienotās vērtības produktu ražošanā, var izmantot enerģijas ieguvei, tādējādi aizstājot fosilos energoresursus.

Tabula 2.6. Politikas dokumenta analīze: lauksaimniecības sektors

1. Mērķu adekvātums (pietiekamības mērs)	Mērķi AER ražošanai vai izmantošanai lauksaimniecības sektorā nav izvirzīti.
2. Politikas detalizācija	Stratēģijas informatīvajā ziņojumā norādīts, ka pašreizējā stadijā tā neparedz konkrētu pasākumu, atbildīgo izpildītāju un finansējuma avotu identificēšanu.
3. Procesa kvalitāte	<p>Stratēģiju sagatavoja Zemkopības ministrija, tehnisko sagatavošanu veica Latvijas Lauksaimniecības universitātes pētnieki. Stratēģijas sagatavošanā tika iesaistītas saistošo nozaru asociācijas, zinātniskās iestādes, kā arī Zemkopības ministrijas vadītās starpministriju vadības grupas pārstāvji no Ekonomikas ministrijas, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Labklājības ministrijas un Pārresoru koordinācijas centra.</p> <p>Stratēģijas izstrādes laikā notikusi sadarbība ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroju Latvijā, organizējot seminārus un starptautiskas konferences, lai veicinātu ziemeļu labās prakses nodošanu bioekonomikā.</p> <p>Informatīvais ziņojums ir bijis atvērts sabiedriskajai apspriešanai no 04.08.2017. līdz 18.08.2017.</p> <p>Stratēģija MK pieņemta 19.12.2017.</p>
Secinājumi	Stratēģijā vienīgā lauksaimniecības sektora saistība ar AER parādās kā ierosinājums attīstīt aprites ekonomiku un izmantot kaskādes principu. Lai arī kopumā Stratēģijā izvirzītie mērķi varētu veicināt AER ražošanu un izmantošanu lauksaimniecības sektorā, no politikas viedokļa dokuments tiešā veidā to neveicina, jo nav noteikti attiecīgi mērķi un pasākumi.

2.4.7. Kopēja lauksaimniecības politika līdz 2020. gadam: sasniegt pārtikas, dabas resursu un teritoriālos nākotnes izaicinājumus

Zemkopības ministrijas 2010. gada 25. novembra dokumentā minēts, ka pēc 2013. gada ES finansējums Lauku attīstības politikas ietvaros jāparedz pasākumiem, kas veicinātu lauku ekonomikas ilgtspējīgu attīstību, tai skaitā atjaunojamo energoresursu ražošanu. Norādīts, ka lauksaimniecības attīstības plānošanā jāņem vērā arī globālie izaicinājumi klimata pārmaiņu

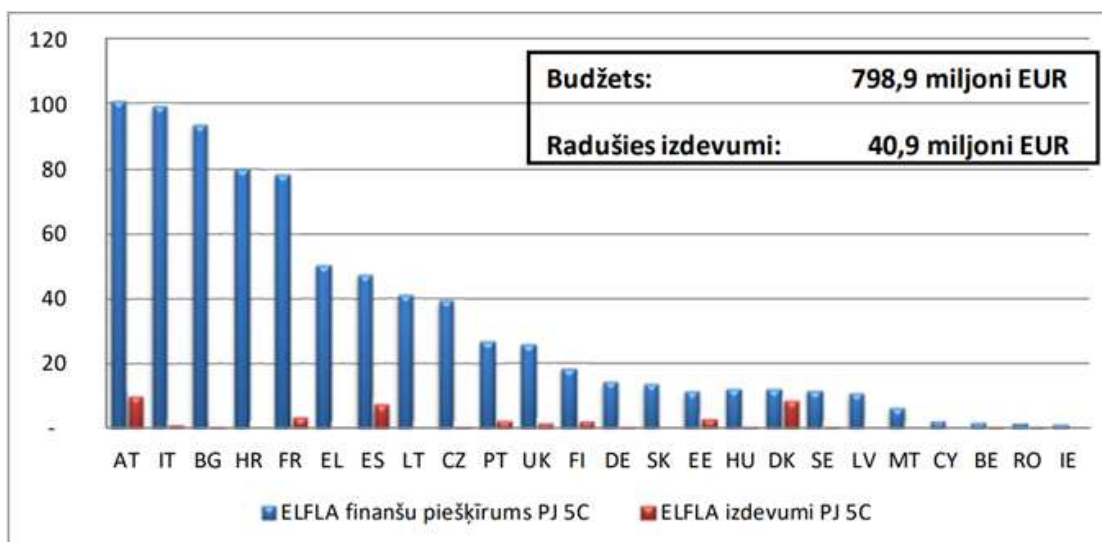
kontekstā, tādējādi vēršot uzmanību uz resursu ilgtspējīgu izmantošanu un alternatīvu enerģijas ieguves veidu, piemēram, bioenerģijas ražošanu un veicināšanu. Konkrēti mērķi un pasākumi šajā sakarā gan nav noteikti.

Tabula 2.7. Politikas dokumenta analīze: lauksaimniecības sektors

1. Mērķu adekvātums (pietiekamības mērs)	Mērķi AER ražošanai vai izmantošanai lauksaimniecības sektorā nav izvirzīti.
2. Politikas detalizācija	Nav paredzēti konkrēti pasākumi AER ražošanas un lietošanas veicināšanai lauksaimniecības sektorā.
3. Procesa kvalitāte	Dokumentu sagatavoja Zemkopības ministrija.
Secinājumi	Dokumentā AER ir tikai pieminēti, līdz ar to dokuments uz AER attiecas tikai netieši.

2.4.8. Secinājumi

Lauksaimniecības politikas ilgtermiņa plānošanas dokumenti kopumā atbalsta AER ražošanu un lietošanu. Enerģijas ieguve no bioresursiem tiek atzīta par nozīmīgu līdzekli klimata pārmaiņu mazināšanai jau Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam un Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020. gadam. Latvija ir pieņēmusi ES līmenī izvirzītās prioritātes lauksaimniecības attīstības jomā, kas ietver arī AER, blakusproduktu, atkritumu, atlieku un citu nepārtikas izejvielu izmantošanas veicināšanu bioekonomikas vajadzībām. Šī prioritāte iestrādāta LAP 2014–2020, attiecīgi nosakot vajadzību sekmēt minēto izejvielu izmantošanu, tomēr nav izvirzīts konkrēts mērķis un izstrādāts plāns tā īstenošanai. LAP 2014–2020 noteiktais līdzeklis AER izmantošanas veicināšanai ir finansiālais atbalsts – atjaunojamās enerģijas ražošanai paredzētā kopējā ieguldījumu mērķa vērtība 2023. gadam ir 40 000 000 EUR, atbalstot 25 darbības.

Attēls 2.1. Piešķirtais finansējums atjaunojamo energoresursu enerģijai (prioritārā joma 5C) ES dalībvalstīs 2014.–2020. gada periodā un radušies izdevumi, 2017. gada 12. oktobra dati (miljonos EUR) (Eiropas Revīzijas palāta, 2018).

Tomēr, lai arī īstenoto atbalstu iespējams izmērīt ieguldījumu veidā, ieguldījumi vien vēl neliecina par šīs jomas sekmīgu attīstību. Tāpat būtiski minēt, ka 2014.–2020. gada plānošanas

perioda vidū Eiropas līmenī izdevumu summa atjaunojamo energoresursu enerģijai (prioritārā joma 5C) veidoja tikai 5,1 % no kopējā piešķirtā budžeta (attēls 2.1.), kas liecina, ka pastāv vēl citi būtiski faktori, kas ietekmē AER enerģijas attīstību.

Pārsvārā Latvijas līmeņa politikas plānošanas dokumentos, kas saistoši lauksaimniecības sektoram, ir izteikta nepieciešamība mazināt ietekmi uz vidi un klimata pārmaiņām, vietām norādot arī uz AER būtiskumu, tomēr lielākoties šis jautājums ir apskatīts tikai virspusēji. AER saistībā ar lauksaimniecības sektoru pārsvārā minēti, apsverot attīstības iespējas, nevis izsakot nepieciešamības un izvirzot atbilstošus mērķus. Lielāka uzmanība enerģētikas kontekstā ir pievērsta energotaupībai un energoefektivitātei.

Būtiski norādīt, ka jau Eiropas līmenī atzīts, ka jautājums par AER enerģiju nav pietiekami ņemts vērā lauku attīstības plānošanā (Eiropas Revīzijas palāta, 2018). Līdz ar to arī nacionālā līmenī trūkst skaidra redzējuma un vadlīniju AER attīstībai lauksaimniecībā. Turklāt ES līmeņa mērķis šajā jomā būtu papildus stimuls veiksmīgas politikas izstrādei un attīstīšanai.

2.5. Komerčiālais un publiskais sektors

Šajā sektorā ir galvenokārt ir valsts un pašvaldību ēkas, kā arī uzņēmumiem piederošās ēkas, kur tiek sniegti pakalpojumi.

AER izmantošana komerciālajā un publiskajā sektorā galvenokārt skatāma ēku politikas plānošanas kontekstā.

ES līmenī viens no politikas dokumentiem attiecībā uz AER izmantošanu ēku sektorā, ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 19. maija Direktīva 2010/31/ES par ēku energoefektivitāti (turpmāk – Direktīva 2010/31/ES). Lai arī Direktīva 2010/31/ES kopumā nosaka politiku attiecībā uz ēku energoefektivitāti, tā attiecas arī uz AER. Direktīvā 2010/31/ES norādīts, ka ES izvirzītos energoefektivitātes mērķus visveiksmīgāk var sasniegt, vienlaicīgi attīstot gan energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus, gan veicinot AER izmantošanu. Tomēr kvantitatīvi AER mērķi ēku sektorā nav izvirzīti.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra Direktīva 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK (turpmāk – Direktīva 2012/27/ES) nosaka, ka katrai dalībvalstij jānodrošina, ka katru gadu tiek renovēti 3 % kopējās platības tās centrālās valdības īpašumā esošajās un izmantotajās ēkās, kuras apsilda un/vai dzesē, lai izpildītu vismaz minimālās energoefektivitātes prasības, kuras tā ir noteikusi. Saskaņā ar Direktīvu 2012/27/ES siltumapgādes efektivitātes paaugstināšana ietver arī AER īpatsvara palielināšanu. Atbilstoši Direktīvai 2012/27/ES katru gadu jāsasniedz arī 1,5 % valsts galalietotājiem piegādātās enerģijas ietaupījums.

Eiropas Reģionālā attīstības fonda (ERAF) specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu valsts un dzīvojamās ēkās” pasākums “Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu valsts ēkās” ietver arī atbalstu pārejai uz AER. Pasākuma mērķis ir veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu, viedu energovadību un AER izmantošanu tiešās valsts pārvaldes iestādēs vai tās padotības iestādēs, vai valsts deleģētās funkcijas veicošas atvasinātas publiskas personas īpašumā vai lietošanā esošajās ēkās. Valsts ēku energoefektivitātes paaugstināšanai plānots novirzīt tādu finansējumu, lai ik gadu no 2017. līdz 2025. gadam atjaunotu 3 % valstij piederošo ēku platības.

Pasākumam “Veicināt energoefektivitātes paaugstināšanu valsts ēkās” veikts sākotnējais novērtējums. Tā ietvaros sniegts pasākuma ieviešanas mehānisma apraksts, novērtēta ietekme uz vidi, ekonomiku, uzņēmējdarbību, sociālo vidi, veselību un normatīvo vidi, kā arī izvērtēti projektu realizēšanas iespējamie plusi un mīnusi.

ES fondu 2014–2020. gada plānošanas periodā darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” kā viena no prioritātēm izvirzīta energoefektivitātes un AER izmantošanas veicināšana sabiedriskajās ēkās. Attiecīgi paredzēts finansējums pasākumiem AER izmantošanai (ja tiek sasniegti īpaši augsti energoefektivitātes rādītāji) 97,86 milj. EUR valsts ēkās un 42,56 milj. EUR pašvaldību ēkās.

Divdesmit trīs Latvijas pašvaldības ir parakstījušas Pilsētas mēru pakta enerģētikas un klimata jomā. Pakts paredz, ka pašvaldības izstrādā ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plānus, kas ir galvenais dokuments, kurā Pilsētas mēru pakta parakstītāji izklāsta, kā iecerējuši izpildīt ES līmenī noteiktās saistības enerģētikas un klimata jomā. ES “Apvārsnis 2020” programma īsteno projektu “Nodrošināt neitrālu oglekļa emisiju reģionos līdz 2050. gadam”, kura mērķis ir mobilizēt un atbalstīt valsts pārvaldes iestādes, pārskatot un izstrādājot enerģētikas politikas prioritātes oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam, kā arī sekmēt starpnozaru sadarbību un iedrošināt pašvaldības rast finansējumu, izstrādāt un īstenot enerģijas un klimata plānus ar mērķi sasniegt neitrālas oglekļa emisijas līdz 2050. gadam. Projekta īstenošana uzsākta 2018. gadā. Šobrīd ar minētā projekta palīdzību ilgtspējīgas enerģētikas un klimata plānus izstrādā vairākas Latvijas pašvaldības.

2.5.1. Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam

LIAS 2030 minēts, ka “lai maksimāli efektīvi izmantotu mūsu rīcībā esošos dabas un cilvēkresursus trūkstošās enerģijas ražošanai, jāattīsta arī izklīdētās un mikrolīmeņa enerģijas ražošana no atjaunojamiem energoresursiem privātajā sektorā. Tā, galvenokārt, varētu būt saules enerģijas izmantošana ūdens sildīšanai un elektroenerģijas ražošanai”. Iepriekšminētais daļēji attiecas uz komerciālo sektoru, tomēr konkrēti mērķi šajā jomā nav izvirzīti.

Norādīts, ka jāveicina energoefektīvs ielu apgaismojums pilsētās, paredzot “investīcijas perspektīvās un videi draudzīgās tehnoloģijās, piemēram, automatiskās apgaismojuma sistēmas un gaismu izstarojošas diodes”. Minētais pasākums varētu iekļaut AER attīstību, tomēr konkrēti par AER nav runāts. Kā ilgtermiņa ieguvums no šī pasākuma realizēšanas tiek minēts pašvaldību izdevumu samazinājums.

LIAS 2030 AER saistībā ar komerciālo un publisko sektoru nav apskatīti tiešā veidā un attiecībā uz to nav izvirzīti mērķi. AER komerciālajā un publiskajā sektorā iekļaujas tikai kopējā AER mērķī.

2.5.2. Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam

Enerģētikas kontekstā NAP 2014 – 2020 formulēti uzdevumi “pašvaldību energoplānu izstrāde, paredzot kompleksus pasākumus energoefektivitātes veicināšanai un pārejai uz atjaunojamiem energoresursiem” un “energoefektivitātes programmas valsts un pašvaldību sabiedrisko ēku sektorā.”

AER politikas plānošana uz komerciālo un publisko sektoru attiecas tikai netiešā veidā – kā kopējais mērķis palielināt AER īpatsvaru un kā izvirzītie uzdevumi attiecībā uz AER izmantošanas veicināšanu.

2.5.3. Ēku atjaunošanas ilgtermiņa stratēģija

MK sēdē 26.05.2014. tika apstiprināts Informatīvais ziņojums “Par virzību uz indikatīvo valsts energoefektivitātes mērķi 2014. – 2016. gadā saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra Direktīvu 2012/27/ES par energoefektivitāti, ar ko groza Direktīvas 2009/125/EK un 2010/30/ES un atceļ Direktīvas 2004/8/EK un 2006/32/EK”, kam kā pielikums tika pievienota Ēku renovācijas ilgtermiņa stratēģija, pamatojoties uz Direktīvas 2012/27/ES 4. pantu, kas nosaka, ka katrai ES dalībvalstij ir jāizstrādā ēku ilgtermiņa stratēģija, lai mobilizētu ieguldījumus gan valsts, gan privāto dzīvojamo ēku un komercplatību fonda renovācijā.

2014. gadā izstrādātajā Ēku renovācijas ilgtermiņa stratēģijā 2014.–2016. gadam sniegts apskats par esošo situāciju saistībā ar AER izmantošanu valsts ēkās un realizētajiem atbalsta pasākumiem pārejai uz AER.

Pie veicamajiem politikas pasākumiem ēku energoefektivitātes nodrošināšanai minēts, ka “jāizstrādā nosacījumi nodokļu ieņēmumu (piemēram, akcīzes nodokļa fosiliem energoresursiem, dabas resursu nodokļa u.c.) novirzīšanai ēku energoefektivitātes uzlabošanai un atjaunojamo energoresursu izmantošanai ēkās”. Tāpat minēts, ka pašvaldību īstenotā nekustamā īpašuma nodokļu politika var kalpot kā instruments gan ēku energoefektivitātes veicināšanai, gan no AER iegūtas enerģijas izmantošanai ēkās. Tomēr kvantitatīvi mērķi AER jomā komerciālajam un publiskajam sektoram netika izvirzīti.

Direktīva 2012/27/ES nosaka, ka ik pēc trim gadiem dalībvalstis stratēģiju atjaunina. Ēku renovācijas ilgtermiņa stratēģijas aktualizētā versija – Ēku atjaunošanas ilgtermiņa stratēģija – izstrādāta 2017. gadā. Atbilstoši aktualizētās Stratēģijas informatīvajam ziņojumam, tāpat kā Stratēģijas iepriekšējā versijā, sniegts apskats par esošo situāciju saistībā ar AER izmantošanu valsts ēkās. Ir iekļauta atsauce uz Direktīvā 2012/27/ES noteiktajiem mērķiem – katru gadu sasniegt 1,5 % valsts galalietotājiem piegādātās enerģijas ietaupījumu un katru gadu atjaunot 3 % valstij piederošo ēku platības.

Tabula 2.8. Politikas dokumenta analīze: komerciālais un publiskais sektors

<p>1. Mērķu adekvātums (pietiekamības mērs)</p>	<p><u>Kvantitatīvi mērķi AER ražošanai vai izmantošanai komerciālajā un publiskajā sektorā nav izvirzīti.</u></p> <p>Mērķis AER jomā Stratēģijā iekļauts zem nosaukuma “Latvijas ēku energoefektivitātes ilgtermiņa mērķi”. Izvirzītais mērķis “energoefektivitātes un vietējo AER izmantošanas centrālajā siltumapgādē veicināšanā. Atjaunojamās enerģijas īpatsvars bruto enerģijas galapatēriņā – 60 % (2014.–2020. ES fondu plānošanas periodā)” gan neattiecas konkrēti uz, bet tikai iekļauj komerciālo un publisko sektoru.</p> <p>Dokumentā ir norādīti plānošanas dokumenti, kas attiecas uz ēku energoefektivitāti un saskaņā ar kuriem ir noteikti plānotie ēku energoefektivitātes politikas pasākumi.</p>
--	--

	<p>Sadaļu "Stratēģijā iekļaujамie un izvirzāmie mērķi 2030. gadam un 2050. gadam" veido neliela rindkopa, kurā norādīts, ka Latvijai būtu jānosaka kvantitatīvi, sasniedzami mērķi.</p>
2. Politikas detalizācija	<p>Kā sasniedzamais rādītājs augstāk minētajam mērķim "energoefektivitātes un vietējo AER izmantošanas centrālajā siltumapgādē veicināšanā. Atjaunojamās enerģijas īpatsvars bruto enerģijas galapatēriņā – 60 % (2014.–2020. ES fondu plānošanas periodā)" noteikts "no AER saražotās jaudas pieaugums – 70 MW. Rekonstruētie siltumtīkli – 70 km (2023. gadā)." Šim nolūkam norādītais indikatīvais finansējums ir 53 milj. EUR (Es fondu finansējums). Izpildes termiņš: 2014. –2023. gads.</p> <p>Mērķa sasniegšanas rādītājs "no AER saražotās jaudas pieaugums – 70 MW" nav skaidri definēts, jo pēc būtības nav saprotams, kas domāts ar jaudas ražošanu. Līdz ar to neskaidri formulēts rādītājs arī potenciāli apgrūtinā mērķa sasniegšanu un novērtēšanu. Turklāt jaudas pieaugums vēl neliecina par īpatsvara palielināšanos.</p> <p>Dokumentā aprakstīti ēku energoefektivitātes veicināšanai, tostarp pārejai uz AER, pieejamie ES fondi.</p> <p>Konkrēti pasākumi AER ražošanas un lietošanas veicināšanai komerciālajā un publiskajā sektorā nav paredzēti. Kā galvenais instruments pārejai uz AER ēkās noteikts finansiālais atbalsts.</p>
3. Procesa kvalitāte	<p>Informatīvo ziņojumu 2017. gadā sagatavoja Ekonomikas ministrija.</p>
Secinājumi	<p>Dokumenta ietvaros, kā arī tajā noteikto pasākumu realizācijā ēku energoefektivitātes kontekstā tiek ietverti arī AER un atsevišķi nodalīti netiek.</p> <p>Rādītājs kopējā AER mērķa sasniegšanai definēts neskaidri, kā arī nepārprotami neliecina par mērķa sasniegšanu. Atbalsts galvenokārt orientēts uz valsts un pašvaldību ēkām.</p>

2.5.4. Secinājumi

Nacionālā līmenī nav noteikti kvantitatīvi mērķi AER jomā komerciālajā un publiskajā sektorā. Politikas plānošanas dokumentos pārsvarā izvirzīti kopēji mērķi AER jomā, kas attiecas uz visu ēku fondu kopumā.

Gan ES līmeņa, gan Latvijas politikas plānošanas dokumentos AER izmantošanas veicināšana bieži tiek skatīta kā energoefektivitātes sastāvdaļa, kas var apgrūtināt AER mērķu identificēšanu. Galvenokārt AER izmantošanas veicināšana komerciālajā un publiskajā sektorā robežojas ar pasākumiem, kas orientēti uz AER izmantošanu valsts un pašvaldību ēkās. Galvenais politikas instruments AER veicināšanai valsts un pašvaldību ēkās ir finansiālais atbalsts, ko galvenokārt paredz no ES fondiem.

2.6. Mājsaimniecību sektors

AER izmantošanas mērķu sasniegšanā būtiska loma ir arī mājsaimniecību sektoram. Sektora loma nākotnē arvien palielināsies, attīstoties tehnoloģiskajiem risinājumiem, kas pieprasījuma reakcijas pakalpojumus pacels jaunā līmenī, daudzus dažādus mikroģenerētājus

padarot par energosistēmas dalībniekiem ne tikai patēriņa, bet arī uzglabāšanas un piegādes pusē.

Enerģētikas politikas stratēģiskie dokumenti satur atsauces gan uz mājsaimniecību energoefektivitāti, gan plašāku AER izmantošanu nākotnē, tomēr mērķi ir formulēti vispārīgi, neminot konkrētas līmeņatzīmes vai skaitļus. Šādu pieeju var skaidrot ar to, ka politikas dokumentu sagatavošanā bijuši iesaistīti daudzi dalībnieki ar, iespējams, konkurējošām interesēm, kā arī nav bijusi pietiekama skaidrība (skaidras prognozes) par enerģijas mikrorāžošanas, uzkrāšanas un patēriņa tehnoloģiskajiem risinājumiem pēc 10, 20 vai 30 gadiem.

Ilgtermiņa plānošanas dokumentu nav daudz un tajos mērķi noteikti vispārīgi: LV2030, OMA2050, Informatīvais ziņojums: Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai. Ir vairāki dokumenti, kuru darbības vai ideoloģiskās ietekmes noteiktais horizonts ir 2020. gads, piemēram, Enerģētikas attīstības pamatnostādņēs 2016.-2020. gadam vai Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam.

2.6.1. Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā Latvija 2030

Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā Latvija 2030 enerģijas ražošanas un efektīva patēriņa jautājumi iekļauti ne tikai sadaļā par ilgtspējīgu enerģiju [Atjaunojama un droša enerģija (Pārresoru koordinācijas centrs, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam, 2019)], bet integrēti kā horizontāls jautājums arī citās tematiskajās sadaļās (Pārresoru koordinācijas centrs, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam, 2019). Elektroenerģijas mikrorāžošana iekļauta 218. un 222. rindkopā, norādot, ka “jāattīsta arī izkliedētās un mikrolīmeņa enerģijas ražošana no atjaunojamiem energoresursiem privātajā sektorā” un “nākotnē būtu iespējama un vēlama arī izkliedēta elektroenerģijas ražošana, ļaujot privātpersonām ražot savai mājsaimniecībai nepieciešamo elektroenerģiju, bet tās pārpalikumu nodot kopējā pārvades tīklā”.

2.6.2. Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam

OMA 2050 sadaļā 5.1 “Ilgtspējīga enerģētika”, scenārijā 2050. gadam norādīts, ka “biomasas un saules enerģijas izmantošana nodrošina primāro energoresursu lomu mājsaimniecību sektorā. Mājsaimniecībās primārie AER siltumenerģijas ražošanai ir biomasas un biometāns. Palielinājusies ne tikai koksnes un to produktu, bet arī citu biomasas veidu izmantošana – salmi, drabiņas u.c. Saules enerģija tiek izmantota karstā ūdens un elektroenerģijas nodrošināšanai. Būtiska loma ir vairāku AER tehnoloģiju vienlaicīgas izmantošanas risinājumiem, kur, piemēram, no AER saražotā elektroenerģija tiek izmantota AER tehnoloģiju siltumenerģijas ražošanai nodrošināšanai”.

Šobrīd tieši specifiski orientēta politika enerģētikas sektoram ir Informatīvais ziņojums “Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai (2013)”, kas no formālā viedokļa netiek uzskatīts par politikas plānošanas dokumentu, un **Enerģētikas attīstības pamatnostādņēs 2016.-2020. gadam (2016)**.

2.6.3. Informatīvais ziņojums "Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai"

Attiecībā uz mājsaimniecību iesaisti AER izmantošanā šis dokuments nesatur nekādu detalizāciju. Elektroenerģijas mikrorāžošana minēta vien energoapgādes drošības kontekstā, norādot, ka tīkla vadības un darbības plānošanā turpmāk būs jāņem vērā arī plašāka mikroģenerācijas izplatība, lai efektīvi spētu integrēt tīklā arī mikroģenerācijas procesā saražoto enerģiju un uzsverot, ka decentralizētas mikroģenerācijas procesā saražoto enerģiju iespējams efektīvi integrēt tīklā tikai pie nosacījuma, ka energoapgādes tīkli tiek rūpīgi uzraudzīti, tiek analizēta un plānota to darbība un attīstība, kā arī nodrošināta efektīva jaudu balansēšana tīklā (Ekonomikas ministrija, 2013).

2.6.4. Elektroenerģijas tirgus likums

Latvijā vienīgais konkrētais pastāvīgais politikas instruments AER izmantošanas veicināšanai mājsaimniecībās ir līdz šim īstenotā Elektroenerģijas tirgus likumā (ETL) paredzētā elektroenerģijas neto uzskaites sistēma. ETL normas darbības termiņam ierobežojumi nav noteikti, tādēļ var pieņemt, ka šis instruments piedzīvos evolūciju, nodrošinot mājsaimniecību plašāku iesaistīšanos AER izmantošanā, tā veicinot plašāku AER izmantošanu tautsaimniecībā kopumā. Par nozares politiku atbildīgā ministrija 2019. gada jūlijā publicēja priekšlikumus neto uzskaites sistēmas pilnveidošanai, ar mērķi panākt mājsaimniecību un arī juridisko personu iesaistīšanos elektroenerģijas mikrorāžošanā. Nepieciešamība pilnveidot neto uzskaites sistēmu izrietēja no secinājuma, ka līdz šim pastāvošā neto uzskaites kārtība nerada pietiekamu ieinteresētību no mājsaimniecību puses uzstādīt un izmantot mikroģenerācijas jaudas piedāvātā risinājuma ietvaros. ETL iekļautās neto uzskaites sistēmas normu projekta anotācija, kas datēta ar 2012. gada 15. oktobri, izgaismo nepietiekamu konsultēšanos ar mērķauditoriju par efektīvāko motivāciju neto uzskaites izmantošanai: anotācijā norādīts, ka konsultācijas nav veiktas ne ar citām institūcijām, ne tiesību akta mērķauditoriju.

Tabula 2.9. Politikas dokumenta analīze: mājsaimniecības sektors

1. Mērķu adekvātums (pietiekamības mērs)	<p>Elektroenerģijas tirgus likuma grozījumu, ar kuriem ievieš neto uzskaites sistēmu, anotācijā norādīts, ka "likumprojekts „Grozījums Elektroenerģijas tirgus likumā” sagatavots atbilstoši 2012.gada 16.februāra Ministru kabineta rīkojuma Nr.84 „Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Valda Dombrovskā vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai” II nodaļas Inovatīva un efektīva ekonomika apakšnodaļai Enerģētika konkurētspējīgai ekonomikai 64. punktam, kurā noteiks, ka, lai 2020. gadā sasniegtu vismaz 40% atjaunojamo energoresursu īpatsvaru enerģijas gala patēriņā, kompleksi Ministru kabinets risinās enerģētikas jautājumus apkures nodrošināšanā un elektroenerģijas ražošanā, transporta sektorā un energoefektivitātes jomā”.</p> <p>No grozījumu anotācijas izriet, ka līdz to pieņemšanai un spēkā stāšanās brīdim "Latvijā spēkā esošais regulējums neparedzēja iespēju mājsaimniecībām gadījumā, kad no atjaunojamiem energoresursiem ražotā elektroenerģija tiek saražota virs mājsaimniecības pašas patēriņam nepieciešamā apjoma, pie tās nodošanas elektroenerģijas tīklā, saņemt samaksu vai veikt neto norēķinu. Nepastāvēja tāda norēķinu sistēma, kurā tiktu ņemts vērā mājsaimniecības gan no sistēmas saņemtās, gan sistēmā nodotās elektroenerģijas apjoms t.i.</p>
---	--

	<p>nebija arī paredzēta elektroenerģijas neto norēķinu sistēmas piemērošana, kad no patērētā elektroenerģijas apjoma tiek atskaitīts tīklā nodotais apjoms un norēķini tiek veikti tikai par starpību. Tādejādi tiek mazināta māsaimniecību ieinteresētība uzsākt enerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus.”</p> <p>ES dalībvalstīm nav noteikts konkrēts mērķis, kādu daļu no kopā saražotās elektroenerģijas būtu jāsaražo kļiedētajā ģenerācijā, izmantojot mikroģenerācijas risinājumus. Tomēr mikroģenerācijai var būt potenciāli nozīmīga loma kopējā AER mērķa sasniegšanā, jo māsaimniecību sektors ir viens no četriem lielākajiem enerģijas patērētājiem (<i>attiecīgi, nedefinējot – iekļaujot vai neiekļaujot degvielu un siltumenerģiju</i>). Līdz ar to var nosacīti vērtēt, ka princips ieviest elektroenerģijas neto uzskaites sistēmu atbilst kopējā AER mērķa sasniegšanas interesēm.</p>
<p>2. Politikas detalizācija</p>	<p>Politikas mērķis ir AER izmantošanas veicināšana elektroenerģijas ražošanā māsaimniecību sektorā.</p> <p>Politikas detalizācija ir pietiekama, lai mērķauditorijai būtu skaidrs, kā tieši funkcionē neto uzskaites sistēma.</p> <p>ETL 30.¹ pants. Elektroenerģijas neto norēķinu sistēma</p> <p>(1) Elektroenerģijas neto norēķinu sistēma ir kārtība, kādā veicami maksājumi par patērēto elektroenerģiju un kādā sadales sistēmas operators veic ieskaitu par māsaimniecības lietotāja patērēto elektroenerģiju un saražoto elektroenerģiju, kas nodota sadales sistēmas operatora tīklā. Ja saskaņā ar patērētā un saražotā elektroenerģijas apjoma aprēķinu māsaimniecības lietotājs sadales sistēmas operatora tīklā ir nodevis vairāk elektroenerģijas nekā patērējis, attiecīgo elektroenerģijas apjomu ieskaita nākamajā elektroenerģijas norēķinu periodā tā gada ietvaros, kurš sākas 1.aprīlī un beidzas 31.martā. Elektroenerģijas neto norēķinu sistēmas norēķinu periods ir viens kalendāra mēnesis.</p> <p>(2) Māsaimniecības lietotājam, kas ražo elektroenerģiju patērēšanai savā māsaimniecībā paša vajadzībām (galapatēriņam), ir tiesības norēķinos par māsaimniecībā patērēto un saražoto elektroenerģiju izmantot elektroenerģijas neto norēķinu sistēmu, ja ir ievēroti visi šādi nosacījumi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) māsaimniecības lietotājs ar sadales sistēmas operatoru ir noslēdzis rakstveida vienošanos par elektroenerģijas neto norēķinu sistēmas piemērošanu; 2) elektroenerģija māsaimniecībā tiek ražota, izmantojot atjaunojamos energoresursus; 3) elektroenerģija māsaimniecībā tiek ražota un patērēta viena sistēmas pieslēguma ietvaros;

	<p>4) mājsaimniecībā uzstādīto elektroenerģijas ražošanas iekārtu darba spriegums nepārsniedz 400 voltu un kopējā darba strāva vienfāzes vai trīsfāzu pieslēgumā nepārsniedz 16 ampēru.</p> <p>(3) Elektroenerģijas neto norēķinu sistēmu piemēro tikai norēķiniem par mājsaimniecības lietotāja patērēto elektroenerģiju, bet nepiemēro norēķiniem par saņemtajiem sadales sistēmas pakalpojumiem vai citiem normatīvajos aktos noteiktajiem maksājumiem.</p> <p>(4) Kārtību, kādā mājsaimniecības lietotājs vienojas ar sadales sistēmas operatoru par elektroenerģijas neto norēķinu sistēmas piemērošanu, un kārtību, kādā tā piemērojama, nosaka Ministru kabinets.</p> <p>Neto uzskaites sistēmas detalizācija bija nepieciešama, tomēr vienlaikus tā uzskatāma arī par barjeru mikroģenerācijai, izmantojot šo pašu sistēmu. Mājsaimniecības nebija ieinteresētas investēt mikroģenerācijas risinājumos, jo nebija paritātes maksājumā par elektroenerģiju, kas nodota tīklā un kas tiek patērēta no tīkla.</p>
<p>3. Procesa kvalitāte.</p>	<p>Grozījumi ETL, ar kuriem tika ieviesta neto uzskaites sistēma, tika izveidoti par nozari atbildīgajā ministrijā un ceļā uz apstiprināšanu Saeimā izgāja visu likumdošanas standarta procesu (likumprojekta uzsaukšana valsts sekretāru sanāsmē, apstiprināšana Ministru kabinetā, nosūtīšana Saeimai, izskatīšana Saeimas komisijā[s] un pieņemšana Saeimas sēdē. No formālā viedokļa process tika ievērots.</p> <p>Tomēr šī politikas instrumenta neveiksmīgo piemērošanu (nespēju kalpot par pietiekamu motivatoru mājsaimniecībām izvēlēties mikroģenerācijas risinājumus) vismaz daļēji izskaidro likumprojekta anotācijā sniegtā informācija, kas skaidri norāda, ka iniciatīva nav tikusi pienācīgi apspriesta ar citām institūcijām vai politikas instrumenta galveno mērķgrupu.</p> <p>Anotācijas I. daļas 3. sadaļā "Saistītie politikas ietekmes novērtējumi un pētījumi" skaidri norādīts, ka nav veikta nekāda analīze ("Projekts šo jomu neskar").</p> <p>Anotācijas I. daļas 5. sadaļā "Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas" skaidri norādīts, ka konsultācijas ar citām institūcijām nav notikušas ("Projekts šo jomu neskar").</p> <p>Anotācijas I. daļas 6. sadaļā "Iemesli, kādēļ netika nodrošināta sabiedrības līdzdalība", norādīts, ka "Sabiedrība savu viedokli var izteikt pēc likumprojekta izsludināšanas Valsts sekretāru sanāsmē".</p> <p>Vienlaikus anotācijas II. daļas "Tiesību akta projekta ietekme uz sabiedrību" 1. sadaļā "Sabiedrības mērķgrupa" norādīts, ka "Mājsaimniecības lietotāji – personas, kas elektroenerģiju ražo pašpatēriņam, elektroenerģijas sadales sistēmas operatori, elektroenerģijas tirgotāji".</p> <p>Šāda pieeja faktiski nozīmē, ka atbildīgā ministrija ir pēc saviem ieskatiem sagatavojusi tiesību akta (ETL) grozījumus, neuzskatot par</p>

	nepieciešamu ar kādu konsultēties, vai ņemt vērā mērķgrupas vajadzības un viedokli.
Secinājumi	Grozījumi ETL, ar kuriem tika ieviesta neto uzskaites sistēma, tika izveidoti par nozari atbildīgajā ministrijā un ceļā uz apstiprināšanu Saeimā izgāja visu likumdošanas standarta procesu. No formālā viedokļa likumdošanas process ticis ievērots, taču, ņemot vērā, ka šis politikas instruments nerasniedza mērķi – plašu mikroģenerācijas risinājumu pielietošanu māsaimniecībās, jāsecina, ka tā neveiksmīgo piemērošanu (nespēju kalpot par pietiekamu motivatoru māsaimniecībām izvēlēties mikroģenerācijas risinājumus) izskaidro likumprojekta anotācijā sniegtā informācija, kas atklāj, ka šī likumdošanas iniciatīva nav tikusi pienācīgi apspriesta ar citām institūcijām vai politikas instrumenta galveno mērķgrupu.

3. KOPSAVILKUMS UN REKOMENDĀCIJAS

Politikas dokumenti ir analizēti atbilstoši tautsaimniecības sektoriem, kuru analīze ir balstīta uz trīs secīgiem etapiem, izmantojot starptautiski izmantotas politikas dokumentu izvērtēšanas pieejas.

Ņemot vērā to, ka ļoti bieži AER joma nav tiešā veidā saistīta ar noteiktā tautsaimniecības sektora pamatdarbībām, ir vērojama nepilnīga ES noteikto mērķu AER jomā integrēšana politikas dokumentos. Turklāt, svarīgs fakts ir tas, ka šobrīd ir jāskatās uz visas tautsaimniecības ne tikai atsevišķu tautsaimniecības sektoru pāreju uz AER.

Tabula 3.1. Secinājumu un rekomendāciju apkopojums

<p>Enerģijas pārveidošanas sektors</p>	<p>Kopumā enerģijas pārveides sektorā ir precīzi noteikti sasniedzamie valsts mērķi AER jomā un tie atbilst ES prasībām. Tie ir mehāniski pārņemti no ES attīstības politikas mērķiem ES dalībvalstīm.</p> <p>Būtu ieteicams norādīt, kā saistītajās nozares un/vai sektoros tiks īstenota mērķu sasniegšana AER jomā.</p>
<p>Transporta sektors</p>	<p>Pamatnostādņēs AER jomā nav noteikti kvantitatīvie mērķi, kas būtu jāsasniedz transporta sektorā, neskatoties uz to, ka "Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai” ir noteikts, ka atjaunojamās enerģijas īpatsvaram transporta sektorā jāsasniedz vismaz 10% no enerģijas bruto gala patēriņa transportā.</p> <p>Neskatoties uz to, ka transporta sektors ir svarīgs kopējo valsts mērķu sasniegšanai AER jomā, kā fakts, ka ņemot vērā fosilās degvielas īpatsvara mazināšanu gala patēriņā, Latvija var nesasniegt 2020.gada 10% AER mērķi transportā, var secināt, ka plāns neiezīmē noteiktas praktiskas rīcības un īstenojamās aktivitātes.</p>
<p>Rūpniecības (t.sk. būvniecība) sektors</p>	<p>NAP2027 sagatavošanas procesa kvalitāte vērtējama kā augsta. NAP2027 sagatavošanas un konsultāciju process bijis atklāts un iekļaujošs, ar labām iespējām sabiedrības līdzdalībai. NAP2027 sagatavošanā ievērota augsta informācijas pieejamība.</p>
<p>Lauksaimniecības sektors</p>	<p>Kopumā LAP 2014–2020 atbalsta AER izmantošanu, ko apliecina arī attiecīgi definēta vajadzība. Neskatoties uz to, ka AER izmantošanas veicināšana izvirzīta par vienu no galvenajām prioritātēm, politikas plānošana šajā jomā nav uzskatāma par veiksmīgu, jo nav izvirzīts konkrēts mērķis, trūkst skaidra rīcības plāna, kā arī AER izmantošanas veicināšanai noteikts tikai viens instruments – finansiālais atbalsts ieguldījumu veidā.</p> <p>Jāmin, ka LAP 2014–2020 dokuments ir apjomīgs, taču tajā pašā laikā sniegtā informācija daudzviet atkārtojas. Dokumenta uzbūve (integrētie komentāri) padara dokumentu haotisku un nepārskatāmu. Iepriekšminētie trūkumi nosaka to, ka dokuments ir grūti uztverams.</p> <p>Lauksaimniecības politikas ilgtermiņa plānošanas dokumenti kopumā atbalsta AER ražošanu un lietošanu. Enerģijas ieguve no bioresursiem tiek atzīta par nozīmīgu līdzekli klimata pārmaiņu mazināšanai jau Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030. gadam un Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020. gadam. Latvija ir pieņēmusi ES līmenī izvirzītās prioritātes lauksaimniecības attīstības jomā, kas ietver arī AER, blakusproduktu, atkritumu, atlieku un citu nepārtikas izejvielu izmantošanas veicināšanu bioekonomikas vajadzībām. Šī prioritāte iestrādāta LAP 2014–2020, attiecīgi nosakot vajadzību sekmēt minēto izejvielu izmantošanu, tomēr nav izvirzīts</p>

	<p>konkrēts mērķis un izstrādāts plāns tā īstenošanai. LAP 2014–2020 noteiktais līdzeklis AER izmantošanas veicināšanai ir finansiālais atbalsts – atjaunojamās enerģijas ražošanai paredzētā kopējā ieguldījumu mērķa vērtība 2023. gadam ir 40 000 000 EUR, atbalstot 25 darbības. Tomēr, lai arī īstenoto atbalstu iespējams izmērīt ieguldījumu veidā, ieguldījumi vien vēl neliecina par šīs jomas sekmīgu attīstību. Tāpat būtiski minēt, ka 2014.–2020. gada plānošanas perioda vidū Eiropas līmenī izdevumu summa atjaunojamo energoresursu enerģijai (prioritārā joma 5C) veidoja tikai 5,1 % no kopējā piešķirtā budžeta (2.1. attēls), kas liecina, ka pastāv vēl citi būtiski faktori, kas ietekmē AER enerģijas attīstību. Pārsvārā Latvijas līmeņa politikas plānošanas dokumentos, kas saistoši lauksaimniecības sektoram, ir izteikta nepieciešamība mazināt ietekmi uz vidi un klimata pārmaiņām, vietām norādot arī uz AER būtiskumu, tomēr lielākoties šis jautājums ir apskatīts tikai virspusēji. AER saistībā ar lauksaimniecības sektoru pārsvārā minēti, apsverot attīstības iespējas, nevis izsakot nepieciešamības un izvirzot atbilstošus mērķus. Lielāka uzmanība enerģētikas kontekstā ir pievērsta energotaupībai un energoefektivitātei.</p> <p>Būtiski norādīt, ka jau Eiropas līmenī atzīts, ka jautājums par AER enerģiju nav pietiekami ņemts vērā lauku attīstības plānošanā (Eiropas Revīzijas palāta, 2018). Līdz ar to arī nacionālā līmenī trūkst skaidra redzējuma un vadlīniju AER attīstībai lauksaimniecībā. Turklāt ES līmeņa mērķis šajā jomā būtu papildus stimuls veiksmīgas politikas izstrādei un attīstīšanai.</p> <p>Dokumenta ietvaros, kā arī tajā noteikto pasākumu realizācijā ēku energoefektivitātes kontekstā tiek ietverti arī AER un atsevišķi nodalīti netiek.</p> <p>Rādītājs kopējā AER mērķa sasniegšanai definēts neskaidri, kā arī nepārprotami neliecina par mērķa sasniegšanu. Atbalsts galvenokārt orientēts uz valsts un pašvaldību ēkām.</p>
<p>Komerčiālais un publiskais sektors</p>	<p>Nacionālā līmenī nav noteikti kvantitatīvi mērķi AER jomā komerciālajā un publiskajā sektorā. Politikas plānošanas dokumentos pārsvārā izvirzīti kopēji mērķi AER jomā, kas attiecas uz visu ēku fondu kopumā.</p> <p>Gan ES līmeņa, gan Latvijas politikas plānošanas dokumentos AER izmantošanas veicināšana bieži tiek skatīta kā energoefektivitātes sastāvdaļa, kas var apgrūtināt AER mērķu identificēšanu. Galvenokārt AER izmantošanas veicināšana komerciālajā un publiskajā sektorā robežojas ar pasākumiem, kas orientēti uz AER izmantošanu valsts un pašvaldību ēkās. Galvenais politikas instruments AER veicināšanai valsts un pašvaldību ēkās ir finansiālais atbalsts, ko galvenokārt paredz no ES fondiem.</p>
<p>Mājsaimniecību sektors</p>	<p>Grozījumi ETL, ar kuriem tika ieviesta neto uzskaites sistēma, tika izveidoti par nozari atbildīgajā ministrijā un ceļā uz apstiprināšanu Saeimā izgāja visu likumdošanas standarta procesu. No formālā viedokļa likumdošanas process ticis ievērots, taču, ņemot vērā, ka šis politikas instruments nesasniedza mērķi – plašu mikroģenerācijas risinājumu pielietošanu mājsaimniecībās, jāsecina, ka tā neveiksmīgo piemērošanu (nespēju kalpot par pietiekamu motivatoru mājsaimniecībām izvēlēties mikroģenerācijas risinājumus) izskaidro likumprojekta anotācijā sniegtā informācija, kas atklāj, ka šī likumdošanas iniciatīva nav tikusi pienācīgi apspriesta ar citām institūcijām vai politikas instrumenta galveno mērķgrupu.</p>

Tomēr neskatoties uz to, atsevišķos sektoros (piem., lauksaimniecības, mājsaimniecību un transporta sektoros) ir vērojama situācija, ka šo sektoru attīstību nosakošajos plānošanas dokumentos nav integrēti noteikti valsts mērķi AER jomā, t.i. iztrūkst noteiktas un detalizētāk definētas rīcībpolitikas un/vai pasākumi, kas veicinātu AER izmantošanu.

Pastiprinošs apstāklis ir fakts, ka tieši tie sektori, kur galvenokārt ir vērojama nepietiekamas rīcībpolitikas un/vai pasākumi AER jomā, ir vieni no lielākajiem enerģijas patērētājiem. Piem., lielākais energoresursu patērētājs 2018. gadā bija transports, kas patērēja 30,1 %, savukārt mājsaimniecības - 28,8 %, bet rūpniecības sektors – 22,9 % (Centrālais statistikas birojs, 2019) no kopējā enerģijas patēriņa valstī.

To var skaidrot ar nepietiekošu cilvēkresursu kapacitāti, paredzēto laiku un termiņus, sarežģīto saskaņošanas gaitu (procesu) un nepilnīgām zināšanām tieši AER jomā.

Kā viens no papildinošiem risinājumiem nepilnīgo zināšanu AER jomā uzlabošanai ir ekspertu un profesionāļu piesaiste, kuri ir ieguvuši eksperta statusu vai novērtējumu gan lokāli, gan starptautiski, turklāt tie ir pieejami publiskās ekspertu datu bāzēs, piem., ES ekspertu datu bāzēs, piem., CORDIS¹.

Tā pat, noteikti ieteicams izmantot Latvijas zinātņu padomes ekspertu datu bāzi², kur pēc atbilstošajām nozarēm var atlasīt nepieciešamos ekspertus.

¹<https://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=search.search&searchType=advanced&page=search&resetValues=1>

² <https://sciencelatvia.lv/#/pub/eksperti/list>

IZMANTOTĀS LITERATŪRA

- (ECF), E. C. (2019). *PLANNING FOR NET ZERO: ASSESSING THE DRAFT NATIONAL ENERGY AND CLIMATE PLANS*. Ielādēts no <https://europeanclimate.org/national-climate-plans-2030/>
- aģentūra, L. v. (2017). *Valodas konsultācijas: elektroniskā datubāze*. Ielādēts no <https://www.valodaskonsultacijas.lv/lv/questions/191>
- Aikaterini Papapostolou, C. K.-A. (2019). Supporting Europe's Energy Policy Towards a Decarbonised Energy System: A Comparative Assessment. *Sustainability*.
- AkadTerm, A. t. (2019). *Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm*. Ielādēts no <http://termini.lza.lv/term.php?term=atjaun%C4%ABgie%20energoresursi&list=atjaun%C4%ABgie%20energoresursi&lang=LV>
- Atjauninātā ES rūpniecības politikas stratēģija*. (2017). Ielādēts no <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017AE5067&from=LV>
- Centrālais statistikas birojs;. (2019). Ielādēts no <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/vid-energetika/energetika/meklet-tema/32-energoresursu-paterins-latvija-2018-gada>
- Ekonomikas ministrija. (2013). *Informatīvais ziņojums Latvijas Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai*. Ielādēts no <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40263360>
- Informatīvais ziņojums "Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam"*. (2018). Ielādēts no <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40462398>
- IRENA. (2014). *Evaluating Renewable Energy Policy: A Review of Criteria and Indicators for Assessment*. Ielādēts no https://www.irena.org/documentdownloads/publications/evaluating_re_policy.pdf
- IRENA, O. I. (2018). *Renewable Energy Policies in a Time of Transition*. Ielādēts no https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2018/Apr/IRENA_IEA_REN21_Policies_2018.pdf
- Latvijas bioekonomikas stratēģija 2030*. (bez datuma). Ielādēts no https://www.llu.lv/sites/default/files/2018-07/Bioeconomy_Strategy_Latvia_LV.pdf
- Network, C. B. (2019. gada March). *A review of eight national energy and climate plans in central and eastern Europe*. Ielādēts no <https://bankwatch.org/wp-content/uploads/2019/03/NECP-in-8-CEE-countries-1.pdf>
- Pārresoru koordinācijas centrs. (2016). Ielādēts no https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/images-legacy/pkc_rokasgramata_090316_web.pdf
- Pārresoru koordinācijas centrs. (2019). *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam*. Ielādēts no https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Latvija_2030_7.pdf
- Puig, D. &. (2013). *Assessing the effectiveness of policies to support renewable energy*. United Nations Environment Programme.
- Saeimas paziņojums Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.-2020.gadam*. (bez datuma). Ielādēts no <https://likumi.lv/doc.php?id=253919>
- Stratēģija Latvijas oglekļa mazietilpīgai attīstībai līdz 2050. gadam*. (bez datuma). Ielādēts no <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40462398>
- Thomas Horschig, D. T. (2017). Are decisions well supported for the energy transition? A review on modeling approaches for renewable energy policy evaluation. *Energy, Sustainability and Society*.